

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Πτυχιακή εργασία

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΩΝ ΣΧΟΛΙΩΝ ΣΤΗΝ
ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΡΙΣΗ: ΜΙΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Ραφαήλ Σοφοκλέους

Λεμεσός 2015

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Πτυχιακή εργασία

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΩΝ ΣΧΟΛΙΩΝ ΣΤΗΝ
ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΡΙΣΗ: ΜΙΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Ραφαήλ Σοφοκλέους

Επιβλέπουσα καθηγήτρια
Δρ. Δήμητρα Μηλιώνη

Λεμεσός 2015

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Ραφαήλ Σοφοκλέους, 2015

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Επικοινωνίας Και Σπουδών Διαδικτύου του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου Δρ. Δήμητρα Μηλιώνη για την καθοδήγηση και την πολύτιμη βοήθεια που μου πρόσφερε σε όλη την διάρκεια εκπόνησης της παρούσας μελέτης. Θα ήθελα ακόμη, να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την καθηγήτριά μου Δρ. Βασιλική Τρίγκα για όλη τη βοήθεια που μου πρόσφερε στο μάθημα ερευνητικής προετοιμασίας της παρούσας μελέτης. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον καθηγητή μου Δρ. Στέλιο Στυλιανού για τη συνεισφορά και την καθοδήγηση που παρείχε όσον αφορά τις ποσοτικές αναλύσεις της παρούσας μελέτης. Επιπλέον, Θα ήθελα να ευχαριστήσω το Τμήμα Επικοινωνίας και Σπουδών Διαδικτύου για τη δυνατότητα που μου έδωσε να ασχοληθώ ερευνητικά με την παρούσα μελέτη ώστε να αποκομίσω πολλές εμπειρίες από αυτή. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την πολύτιμη στήριξη που μου πρόσφερε στις ατελείωτες ώρες μελέτης και συγγραφής της παρούσας έρευνας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο: «Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη» εκπονήθηκε από τον Ραφαήλ Σοφοκλέους, φοιτητή του η' εξαμήνου του Τμήματος Επικοινωνίας και Σπουδών Διαδικτύου του ΤΕΠΑΚ υπό την επίβλεψη της Δρ. Δήμητρας Μηλιώνη και ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2015.

Ένα από τα σημαντικά θέματα που απασχολεί τα τελευταία χρόνια την ερευνητική κοινότητα των κριτικών προσεγγίσεων στο διαδίκτυο είναι η διερεύνηση των δυνατοτήτων συμμετοχής του κοινού στο διαδίκτυο. Το ζήτημα του αν τα διαδικτυακά σχόλια διαμεσολαβούν τη διαδικασία πρόσληψης των μηνυμάτων των κυρίαρχων Μέσων από τα ακροατήρια συμβάλλοντας στη μεταβολή των σχέσεων εξουσίας ακροατηρίων – κυρίαρχων Μέσων και συνεπώς στην ενδυνάμωση του κοινού σε όλες τις περιοχές της ανθρώπινης δράσης αποτελεί ένα ζήτημα κομβικής σημασίας (Miloni, Vadratsikas & Papa, 2012).

Η παρούσα πτυχιακή μελέτη εστιάζει στα διαδικτυακά σχόλια σε κείμενα ειδήσεων. Στόχος της μελέτης είναι η διερεύνηση της (τεχνολογικής) θέσης ότι τα διαδικτυακά σχόλια διαμεσολαβούν στον τρόπο με τον οποίο το κοινό νοηματοδοτεί το περιεχόμενο μιας είδησης σχετικά με την οικονομική κρίση στην Κύπρο με αποτέλεσμα το ενεργό κοινό, διαμέσου των σχολίων, να καθίσταται ουσιαστικός δρών για τη νοηματοδότηση των κειμένων των ΜΜΕ. Για την απάντηση του ερωτήματος αυτού υιοθετήθηκε μεικτή μεθοδολογία. Συγκεκριμένα συνδυάστηκε η πειραματική μέθοδος με τη μέθοδο των ημι-δομημένων συνεντεύξεων. Τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτουν από δείγμα σκοπιμότητας-ευκολίας 69 φοιτητών του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου. Συγκεκριμένα, υπήρχαν δύο πειραματικές συνθήκες: μια με υποστηρικτικά και μια με επικριτικά σχόλια, καθώς επίσης μια συνθήκη ελέγχου.

Μέσα από τις ποσοτικές και ποιοτικές αναλύσεις περιεχομένου των συνεντεύξεων αλλά και τη σύγκριση των αριθμητικών μέσων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών, διαπιστώθηκε ότι τα σχόλια διαμεσολαβούν στη διαδικασία αποκωδικοποίησης του ειδησεογραφικού περιεχομένου των ΜΜΕ (όλα τα σχόλια των δύο πειραματικών συνθηκών έτυχαν αναφοράς από τους συμμετέχοντες) χωρίς όμως να μπορούν να επιβεβαιώσουν τον ισχυρισμό των τεχνολογικών προσεγγίσεων περί παντοδυναμίας του κοινού (ως προς το είδος

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

ανάγνωσης). Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι τα υποστηρικτικά σχόλια συντελούν στην πραγματοποίηση ηγεμονικής ανάγνωσης και στην απόδοση ευθυνών και λύσεων ενισχυτικών της πλαισίωσης των ειδησεογραφικών οργανισμών, ακόμη και όταν η προϋπάρχουσα θέση των ερωτώμενων είναι αντιθετική της πλαισίωσης των ειδησεογραφικών οργανισμών, αναδεικνύοντας μια επιβεβαίωση της κριτικής προσέγγισης ως προς τις περιορισμένες δυνατότητες για αντίσταση έναντι της ηγεμονίας των ΜΜΕ. Ταυτόχρονα, διαπιστώθηκε ότι η συνθήκη με τα επικριτικά σχόλια ενίσχυσε την πραγματοποίηση αντιθετικής ανάγνωσης και την απόδοση επικριτικών ευθυνών, κυρίως όταν η προϋπάρχουσα θέση των ερωτώμενων ήταν αντιθετική με την πλαισίωση των ειδησεογραφικών οργανισμών. Στην περίπτωση των ερωτώμενων με προϋπάρχουσες θέσεις που συνάδουν με τις κυρίαρχες αφηγήσεις, τα επικριτικά σχόλια δεν στέκονται ικανά να αναστρέψουν την ηγεμονική ανάγνωση. Επομένως, τα ευρήματα αναδεικνύουν ως μεγαλύτερο το ρόλο των υποστηρικτικών σχολίων. Συνεπώς, όλα εξαρτώνται από το είδος του περιεχομένου που παράγεται από το κοινό στους ειδησεογραφικούς ιστοχώρους: αν το περιεχόμενο αυτό καθοδηγείται από τους ειδησεογραφικούς οργανισμούς, όπως δείχνουν αρκετές έρευνες, τότε τα σχόλια λειτουργούν πολλαπλασιαστικά ως προς την επίδραση των ΜΜΕ, ενισχύοντας τη δύναμή τους.

Λέξεις-κλειδιά: διαδικτυακά σχόλια, πρόσληψη ειδήσεων, οικονομική κρίση.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	viii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	ix
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ – ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	2
2.1 Η δύναμη του ακροατηρίου στην Κριτική θεωρία για τα ΜΜΕ.....	2
2.2 Η δύναμη των ‘νέων μέσων’ και η δύναμη του ακροατηρίου: Ουσιαστική συμμετοχή ή ψευδο-συμμετοχή;	3
2.2.1 Η δύναμη του ακροατηρίου στα ‘νέα μέσα’	3
2.2.2 Κριτική στο web 2.0: Ψευδο-συμμετοχή	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΜΠΕΙΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ – ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΠΟΙΗΣΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	11
5.1 Μέθοδοι/Ερευνητικά εργαλεία συλλογής δεδομένων.....	11
5.1.1 Πλαισίωση βίντεο και σχολίων	12
5.2 Δείγμα.....	15
5.3 Διαδικασία έρευνας και μέθοδοι ανάλυσης.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ	23
6.1 Ο ρόλος των σχολίων στη διαδικασία νοηματοδότησης.....	23
6.2 Η νοηματοδότηση των ευθυνών και των λύσεων στις πειραματικές συνθήκες.....	27
6.3 Ο ρόλος της προϋπάρχουσας θέσης στη διαδικασία αποκωδικοποίησης και απόδοσης ευθυνών και λύσεων	32
6.3.1 Ηγεμονική προϋπάρχουσα θέση: συμφωνία με την ένταξη στο μνημόνιο και την εφαρμογή των μέτρων.....	32
6.3.2 Αντι-ηγεμονική προϋπάρχουσα θέση: διαφωνία με την ένταξη στο μνημόνιο και την εφαρμογή των μέτρων	37
6.4 Η γενική νοηματοδότηση των συμμετεχόντων για τα διαδικτυακά σχόλια.....	43
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ – ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	46
7.1 Τελικά συμπεράσματα.....	46
7.2 Περιορισμοί της έρευνας και μελλοντική έρευνα	48

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	51
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	54
Α. Έντυπο συγκατάθεσης συμμετοχής.....	54
Β. Συμπλήρωση στοιχείων συμμετέχοντα και ερωτήσεις πριν από την πειραματική διαδικασία.....	56
Γ. Οδηγός Ημι-δομημένης συνέντευξης.....	59
Δ. Πλαισίωση Σχολίων.....	61
Ε. Ποσοστίαια σύγκριση ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (Συνολικό δείγμα).....	63

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ευθύνες για την οικονομική κρίση σε βίντεο και σχόλια.....	14
Πίνακας 2: Λύσεις για την οικονομική κρίση σε βίντεο και σχόλια.....	14
Πίνακας 3: Αριθμός συμμετεχόντων ανά φύλο.....	16
Πίνακας 4: Αριθμός συμμετεχόντων ανά έτος σπουδών	16
Πίνακας 5: Αριθμός συμμετεχόντων ανά τμήμα σπουδών	17
Πίνακας 6: Ποσοστά συμμετεχόντων που πραγματοποίησαν το κάθε είδος ανάγνωσης κατά πειραματική συνθήκη (Συνολικό δείγμα).....	23
Πίνακας 7: Αριθμός συμμετεχόντων που ανέφεραν στοιχεία από τα σχόλια.....	25
Πίνακας 8: Βαθμός παρείσφρησης επιμέρους σχολίων	27
Πίνακας 9: Επιμέρους ευθύνες και λύσεις που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες	28
Πίνακας 10: Σύγκριση αριθμητικών μέσων αναφοράς ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (Συνολικό δείγμα).....	30
Πίνακας 11: Ποσοστά συμμετεχόντων που πραγματοποίησαν το κάθε είδος ανάγνωσης κατά πειραματική συνθήκη (μόνο συμμετέχοντες που συμφωνούσαν με την ένταξη στο μνημόνιο).....	33
Πίνακας 12: Ποσοστά συμμετεχόντων που πραγματοποίησαν το κάθε είδος ανάγνωσης κατά πειραματική συνθήκη (μόνο συμμετέχοντες που συμφωνούσαν με την εφαρμογή όλων των μέτρων)	33
Πίνακας 13: Σύγκριση αριθμητικών μέσων αναφοράς ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (μόνο συμμετέχοντες που συμφωνούσαν με την ένταξη στο μνημόνιο).....	36
Πίνακας 14: Σύγκριση αριθμητικών μέσων αναφοράς ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (μόνο συμμετέχοντες που συμφωνούσαν με την εφαρμογή όλων των μέτρων).....	37
Πίνακας 15: Ποσοστά συμμετεχόντων που πραγματοποίησαν το κάθε είδος ανάγνωσης κατά πειραματική συνθήκη (μόνο συμμετέχοντες που διαφωνούσαν με την ένταξη στο μνημόνιο).....	38
Πίνακας 16: Ποσοστά συμμετεχόντων που πραγματοποίησαν το κάθε είδος ανάγνωσης κατά πειραματική συνθήκη (μόνο συμμετέχοντες που διαφωνούσαν με την εφαρμογή όλων των μέτρων)	38
Πίνακας 17: Σύγκριση αριθμητικών μέσων αναφοράς ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (μόνο συμμετέχοντες που διαφωνούσαν με την ένταξη στο μνημόνιο).....	41
Πίνακας 18: Σύγκριση αριθμητικών μέσων αναφοράς ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (μόνο συμμετέχοντες που διαφωνούσαν με την εφαρμογή όλων των μέτρων)	42

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΛ:	Συνθήκη Ελέγχου
ΥΠ:	Συνθήκη Υποστηρικτικών Σχολίων
ΕΠ:	Συνθήκη Επικριτικών Σχολίων
Σ:	Συμμετέχων/ουσα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πριν από τη δημιουργία του web 2.0, το διαδικτυακό περιεχόμενο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) ήταν εν πολλοίς προϊόν παραγόμενο από λίγους (τους επαγγελματίες των ΜΜΕ) με μονόδρομη κατεύθυνση. Την τελευταία δεκαετία, η ραγδαία ανάπτυξη της δεύτερης γενιάς του διαδικτύου (γνωστής και ως web 2.0) έδωσε τη δυνατότητα στους χρήστες να παράγουν οι ίδιοι το περιεχόμενο και να το διαμοιράζονται ομότιμα (βλ. Molnár, Kollányi & Székely, 2007) και αναβίωσε το ερευνητικό ενδιαφέρον για τις δυνατότητες συμμετοχής του κοινού. Στο πλαίσιο αυτό, το 2006 το περιοδικό Time έδωσε τον τίτλο του προσώπου της χρονιάς στους διαδικτυακούς χρήστες. Ωστόσο, σε ποιο βαθμό ισχύουν αυτές οι προσδοκίες για τις δυνατότητες συμμετοχής του κοινού;

Συγκεκριμένα, τίθεται μια αντιπαράθεση μεταξύ δύο θεωρητικών προσεγγίσεων. Από τη μία πλευρά, η Τεχνοαισιόδοξη προσέγγιση υποστηρίζει ότι οι δυνατότητες του κοινού για παραγωγή περιεχομένου ενισχύουν τη δημόσια σφαίρα (Bruns, 2008). Από την άλλη πλευρά, η Κριτική προσέγγιση υποστηρίζει ότι οι δυνατότητες που παρέχει το web 2.0 αποτελούν ψευδο-συμμετοχή, αφού και πάλι τον κυρίαρχο ρόλο έχουν τα διαδικτυακά μέσα, αποκτώντας παράλληλα νέες μορφές ελέγχου των πολιτών (Beer, 2009).

Το αντικείμενο μελέτης της παρούσας πειραματικής έρευνας εστιάζει στα διαδικτυακά σχόλια σε κείμενα¹ ειδήσεων για την οικονομική κρίση. Η οικονομική κρίση επιλέχθηκε γιατί αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα για την Κυπριακή κοινωνία (και όχι μόνο) από το Μάρτιο του 2013, όταν εφαρμόστηκε το «κούρεμα» καταθέσεων μετά τη συμφωνία για στήριξη από την Τρόικα λόγω της οικονομικής κρίσης στην οποία είχε περιέλθει η χώρα (βλ. Maniou & Photiou, υπό δημοσίευση).

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι ο εμπειρικός έλεγχος της Τεχνοαισιόδοξης προσέγγισης για το διαδίκτυο, εστιάζοντας στο ρόλο των διαδικτυακών σχολίων στην διαδικασία αποκωδικοποίησης του περιεχομένου των ΜΜΕ υπό το πρίσμα των Κριτικών προσεγγίσεων για τη συμμετοχή στο web 2.0. Συγκεκριμένα, η μελέτη στοχεύει να διερευνήσει αν τα

¹ Κείμενο βάσει των Κριτικών Πολιτισμικών Σπουδών ορίζεται οποιοδήποτε περιεχόμενο των ΜΜΕ (οπτικό ή γραπτό) μέσα από το οποίο κατασκευάζεται και αποκωδικοποιείται η πραγματικότητα (βλ. Smith, 2006).

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

διαδικτυακά σχόλια διαμεσολαβούν στη διαδικασία της αποκωδικοποίησης των μηνυμάτων που προβάλλουν οι ειδησεογραφικοί οργανισμοί σε σχέση με τα αίτια και τις ενδεικνυόμενες λύσεις για την οικονομική κρίση στην Κύπρο με αποτέλεσμα το κοινό να καθίσταται ουσιαστικός δρών για τη νοηματοδότηση των κειμένων ή αν τελικά διατηρείται ο κυρίαρχος ηγεμονικός λόγος των ΜΜΕ στη διαδικασία αποκωδικοποίησης.

Η δομή της πτυχιακής εργασίας έχει ως εξής: περιγραφή του προβλήματος και αναγκαιότητα υλοποίησης της παρούσας μελέτης, θεωρητικό και εμπειρικό επιστημονικό υπόβαθρο, ερευνητικά ερωτήματα και μεθοδολογία που έχει ακολουθηθεί για την απάντηση τους. Έπειτα, ακολουθούν τα ερευνητικά αποτελέσματα, τα συμπεράσματα και τέλος οι περιορισμοί της παρούσας έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ – ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η διερεύνηση των δυνατοτήτων συμμετοχής του κοινού στο διαδίκτυο αποτελεί έναν ερευνητικό τομέα που απασχολεί τα τελευταία χρόνια την ερευνητική κοινότητα στο πλαίσιο των κριτικών προσεγγίσεων στο διαδίκτυο. Το ζήτημα εάν τα νέα εργαλεία που παρέχονται στους χρήστες του διαδικτύου συμβάλλουν στην ενδυνάμωση των πολιτών σε όλες τις περιοχές της ανθρώπινης δράσης είναι κομβικής σημασίας. Πιο συγκεκριμένα, ένα κεντρικό ερώτημα σε σχέση με τα ΜΜΕ στο σύγχρονο επικοινωνιακό περιβάλλον αφορά στο εάν και σε ποιο βαθμό αποδυναμώνεται η επίδραση των ΜΜΕ στα ακροατήρια, στο επίπεδο διαμόρφωσης άποψης, ή εάν οι νέες δυνατότητες συμμετοχής των χρηστών μεταφράζονται στον ενεργό τους ρόλο ως προς τη διαμόρφωση του νοήματος (Milioni, Vadratsikas & Papa, 2012).

Παρά το ισχυρό ερευνητικό ενδιαφέρον για το ζήτημα αυτό, οι μέχρι στιγμής εμπειρικές έρευνες είναι περιορισμένες. Η αντιπαράθεση για το αν τα διαδικτυακά σχόλια συμβάλλουν στο να αποκωδικοποιήσει το κοινό με κριτική στάση το περιεχόμενο των κυρίαρχων ΜΜΕ, και γενικά αν παρεισφρέουν στις σκόπιμες επιδράσεις του, περιορίζεται κυρίως σε θεωρητικό επίπεδο. Υπάρχει, λοιπόν, ένα σημαντικό εμπειρικό κενό στην υπάρχουσα βιβλιογραφία για το υπό μελέτη θέμα.

Επιπλέον, τα ευρήματα των υφιστάμενων ερευνών είναι αντιφατικά, αναδεικνύοντας την αναγκαιότητα για περαιτέρω εμπειρική έρευνα. Η παρούσα μελέτη είναι σημαντική γιατί φιλοδοξεί να συμβάλει στην πλήρωση αυτού του κενού, εστιάζοντας στη διερεύνηση του ρόλου των διαδικτυακών σχολίων ως διαμεσολαβητικού παράγοντα στη διαδικασία πρόσληψης των κειμένων των ΜΜΕ υπό το πρίσμα της κριτικής προσέγγισης συνδυάζοντας ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους. Επιχειρεί, δηλαδή, να διερευνήσει εάν οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να συγκαθορίσουν σε σημαντικό βαθμό το περιεχόμενο των ΜΜΕ και, άρα, τις επιδράσεις του ή, αντίθετα, εάν οι νέες μορφές συμμετοχής αποτελούν περιστάσεις ψευδο-συμμετοχής που δεν μεταβάλλουν ουσιαστικά το ισοζύγιο εξουσίας μεταξύ των οργανισμών των ΜΜΕ και του κοινού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η θεωρητική τεκμηρίωση της παρούσας έρευνας βασίζεται σε δύο άξονες. Ο πρώτος επικεντρώνεται στις Κριτικές Πολιτισμικές Σπουδές, που αποτελούν τις καταβολές της έρευνας ακροατηρίου και της μελέτης του τρόπου νοηματοδότησης των κειμένων των ΜΜΕ από το κοινό. Ο δεύτερος άξονας επικεντρώνεται στις πρόσφατες θεωρητικές προσεγγίσεις για τη συμμετοχή και ενδυνάμωση του κοινού στα ‘συμμετοχικά’ διαδικτυακά περιβάλλοντα.

2.1 Η δύναμη του ακροατηρίου στην Κριτική θεωρία για τα ΜΜΕ

Η πεποίθηση ότι το ακροατήριο των ΜΜΕ δεν αποτελεί απλώς ένα υποχείριό τους, καταδικασμένο στην παθητική αποδοχή των μηνυμάτων τους, θεμελιώθηκε από την προσέγγιση των Κριτικών Πολιτισμικών Σπουδών, που έλκει την καταγωγή της από την ευρύτερη Κριτική θεωρία για τα ΜΜΕ. Η τελευταία υποστήριξε ότι τα ΜΜΕ εξυπηρετούν την ιδεολογική νομιμοποίηση του συστήματος μεταδίδοντας το μήνυμα ότι η υπάρχουσα κοινωνική πραγματικότητα (status quo) είναι η ιδανικότερη και δεν υπάρχει λόγος να ανατραπεί (Adorno & Lowenthal, 1984· Σεραφετινίδου, 1991).

Ωστόσο, οι πρώιμες αυτές κριτικές προσεγγίσεις επικρίθηκαν για τη μονοσήμαντη εστίασή τους στη χειραγώγηση του κοινού από τα ΜΜΕ, αγνοώντας τη δυνατότητα του κοινού να αντισταθεί στα ιδεολογικά τους μηνύματα (Smith, 2006). Η προσέγγιση που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο των Πολιτισμικών Σπουδών υιοθέτησε τη γκραμσιανή έννοια της ηγεμονίας, που ανέδειξε την άποψη ότι η δύναμη της κυρίαρχης τάξης να διαχέει σε ολόκληρη την κοινωνία έναν συγκεκριμένο τρόπο σκέψης, πράξης και αντίληψης της πραγματικότητας προϋποθέτει την εξασφάλιση της συναίνεσης από τους υποτελείς πληθυσμούς. Στη βάση αυτής της ιδέας, οι στοχαστές των Πολιτισμικών Σπουδών υποστήριξαν (και τεκμηρίωσαν εμπειρικά) ότι το κοινό έχει δυνατότητα σημειολογικής δύναμης, επιλεκτικής συγκράτησης μηνυμάτων και αντίστασης έναντι της ρηματικής ισχύος των ΜΜΕ. Το κείμενο, επομένως, ορίζεται ως «πεδίο μάχης» μεταξύ των δυνάμεων παραγωγής (ΜΜΕ) και της πρόσληψης (κοινό) (Smith, 2006).

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

2.2 Η δύναμη των ‘νέων μέσων’ και η δύναμη του ακροατηρίου: Ουσιαστική συμμετοχή ή ψευδο-συμμετοχή;

Το βασικότερο χαρακτηριστικό των μέσων δεύτερης γενιάς του διαδικτύου (web 2.0) είναι η διαδραστικότητα. Η δυνατότητα, δηλαδή, που επιτρέπει στους διαδικτυακούς χρήστες να δίνουν ανατροφοδότηση στις πληροφορίες που λαμβάνουν (Molnár et al., 2007). Ωστόσο, υπάρχει διάσταση ως προς τις προεκτάσεις αυτής της δυνατότητας, που εκφράζεται κυρίως από δύο βασικές προσεγγίσεις: α. την Τεχνοαισιόδοξη και β. την Κριτική (Pintér, 2006).

2.2.1 Η δύναμη του ακροατηρίου στα ‘νέα μέσα’

Η Τεχνοαισιόδοξη προσέγγιση υποστηρίζει ότι το τεχνολογικό περιβάλλον του web 2.0 προσέφερε στο κοινό δυνατότητες συμμετοχής για την παραγωγή περιεχομένου, κάνοντας εφικτή την αναζωογόνηση της κοινωνίας των πολιτών, της χαμπερμασιανής διαβουλευτικής δημόσιας σφαίρας (Pintér, 2006· Deuze, Bruns & Neuberger, 2007). Ο Bruns (2008) υποστηρίζει πως με τη δημιουργία του web 2.0 το κοινό έχει μετατραπεί σε ενεργό παραγωγό περιεχομένου («produser»). Η παραγωγή περιεχομένου πραγματοποιείται συνεργατικά σε ένα συμμετοχικό περιβάλλον όπου οι καταναλωτές γίνονται ταυτόχρονα και παραγωγοί αναπτύσσοντας μια νέα ‘συμμετοχική κουλτούρα’, όπου εκμηδενίζονται τα όρια μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή πληροφορίας (Bruns, 2008· Singer, 2009). Η δημοσιογραφία μεταλλάσσεται από μονόδρομη διάλεξη σε συνομιλία, ενώ πλέον το ίδιο το κοινό αποτελεί τα ΜΜΕ αφού του παρέχονται δυνατότητες να διαφοροποιήσει τη θεματολογία της δημόσιας σφαίρας (Gillmor, 2006).

Έτσι, θεωρείται ότι το κοινό πλέον όχι μόνο έχει τη δύναμη να αντισταθεί στα μηνύματα των ΜΜΕ αλλά διαθέτει μια τεράστια αντι-ηγεμονική δυνατότητα² να επηρεάζει και να ανατρέψει τον κυρίαρχο ηγεμονικό λόγο των ΜΜΕ, συμμετέχοντας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Bruns, 2006). Ένα από τα εργαλεία ενδυνάμωσης του κοινού θεωρείται ο σχολιασμός του περιεχομένου των ΜΜΕ, ο οποίος αμφισβητεί τον κυρίαρχο ρόλο των δημοσιογράφων ως θεματοφυλάκων του περιεχομένου των ΜΜΕ (Robinson, 2009).

² Ο Bruns (2006) χρησιμοποιεί τον όρο agency για να περιγράψει αυτή την αντι-ηγεμονική δυνατότητα.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

2.2.2 Κριτική στο web 2.0: Ψευδο-συμμετοχή

Σε αντίθεση με την Τεχνοαισιόδοξη προσέγγιση, η Κριτική-Μεταμαρξιστική προσέγγιση υποστηρίζει ότι οι όποιες δυνατότητες παρέχει το web 2.0 αποτελούν ψευδο-συμμετοχή, μια φαινομενική «ενδυνάμωση» και «εκδημοκρατισμό» που όχι μόνο δεν επιτρέπουν στο κοινό να ανατρέψει τον κυρίαρχο ηγεμονικό λόγο των ΜΜΕ, αλλά αντίθετα παρέχουν στην εξουσία νέες μετα-ηγεμονικές μορφές ελέγχου οι οποίες τους επιτρέπουν να διατηρήσουν τη ρηματική τους εξουσία έναντι του κοινού (Robins & Webster, 1999· Beer, 2009).

Το επιχείρημα περί ψευδο-συμμετοχής τεκμηριώνεται από τον Carpentier (2011) στη βάση του ορισμού του για τη συμμετοχή. Κατά τον Carpentier, η ουσιαστική συμμετοχή συνίσταται στη δυνατότητα των πολιτών να λαμβάνουν μέρος στην άσκηση εξουσίας και στη λήψη αποφάσεων (εν προκειμένω, στα ΜΜΕ). Αυτό, όμως, δεν συμβαίνει με τις νέες μορφές συμμετοχής στο διαδίκτυο, οι οποίες περιορίζονται στον ελάχιστο βαθμό – για παράδειγμα τα κοινωνικά δίκτυα Facebook και YouTube δεν ανατρέπουν το καθιερωμένο ισοζύγιο εξουσίας (Stein, 2013³). Επιπρόσθετα, η ουσιαστική συμμετοχή αφορά στην πραγματικότητα λίγους, αφού μόνο το 1% των χρηστών του διαδικτύου παράγουν περιεχόμενο, ενώ το 10% απλώς «αλληλεπιδρούν» με αυτό και το υπόλοιπο 89% είναι παθητικοί δέκτες (van Dijck, 2009). Ταυτόχρονα, η έννοια της συμμετοχής στο web 2.0 δεν σημαίνει απαραίτητα και ενεργή συμμετοχή από τη στιγμή που η δομή και η αρχιτεκτονική των διαδικτυακών περιβαλλόντων υπαγορεύει τους τρόπους χρήσης του μέσου. Για παράδειγμα, ο τρόπος με τον οποίο η μηχανή αναζήτησης της Google παρουσιάζει τα αποτελέσματα της αναζήτησης αλλά και η εισχώρηση της διαφήμισης καθιστά το κοινό δέσμιο των επιλογών που γίνονται από μια παγκόσμια ολιγοπωλιακή διαδικτυακή οικονομία της πληροφορίας, η οποία αποκτά νέες μορφές ελέγχου του κοινού μέσω των δεδομένων που συλλέγονται. Έτσι, το περιεχόμενο που παράγεται από τους χρήστες αποτελεί μέρος της εμπορευματοποίησης της διαδικτυακής οικονομίας στο πλαίσιο του καπιταλιστικού συστήματος. Υποστηρίζεται, δηλαδή, ότι το περιεχόμενο δεν είναι αποτέλεσμα επιλογής του χρήστη αλλά του τρόπου λειτουργίας του αλγόριθμου και συνεπώς τα ‘νέα μέσα’ καθίστανται μια παραλλαγή των παραδοσιακών/κυρίαρχων ΜΜΕ (van Dijck, 2009· Dahlberg, 2010· Beer, 2009).

³ Σύμφωνα με τον Stein (2013), δυνατότητες ουσιαστικής συμμετοχής παρέχει μόνο η Wikipedia.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Ως προς τη λεγόμενη ‘συμμετοχική δημοσιογραφία’, ο Kperogi (2010), αναλύοντας το περιεχόμενο της πλατφόρμας συμμετοχικής δημοσιογραφίας iReport του CNN, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το περιεχόμενο που παρήγαγαν οι χρήστες της πλατφόρμας δεν διέφερε από το περιεχόμενο του CNN. Επομένως, όχι μόνο δεν υφίστανται οι δυνατότητες για συμμετοχική δημοσιογραφία, αλλά αντίθετα αυτά τα μοντέλα ενισχύουν τον ηγεμονικό εγκλωβισμό των πολιτών στα κυρίαρχα ΜΜΕ.

Εγείρονται, λοιπόν, πολλά ερωτήματα σε σχέση με τις δυνατότητες συμμετοχής του κοινού στο web 2.0. Εστιάζοντας στη λειτουργία των σχολίων αναγνωστών των ΜΜΕ, η παρούσα μελέτη βασίστηκε στην κριτική θεωρία για τα ‘νέα μέσα’ υπό το πρίσμα των Κριτικών Πολιτισμικών Σπουδών, ώστε να διερευνήσει εμπειρικά την Τεχνολογική προσέγγιση περί παντοδυναμίας του κοινού στο διαδίκτυο κατά τη διαδικασία αποκωδικοποίησης των μηνυμάτων των κυρίαρχων ΜΜΕ.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΜΠΕΙΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται ευρήματα προηγούμενων μελετών που σχετίζονται με το υπό μελέτη θέμα τόσο για τα παραδοσιακά όσο και για τα 'νέα μέσα'.

Ως προς τα παραδοσιακά μέσα, η πειραματική μελέτη του Iyengar (1994) εξέτασε την επίδραση των τηλεοπτικών δελτίων ειδήσεων στην απόδοση ευθυνών από το κοινό. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι η πλαισίωση των θεμάτων στα MME και ο τρόπος με τον οποίο οριζόταν η ευθύνη για το πρόβλημα επηρέαζε τον τρόπο με τον οποίο τα αποκωδικοποιούσε το κοινό. Έρευνες στο πλαίσιο της σχολής της Γλασκώβης έδειξαν ότι μέλη του ακροατηρίου ανακαλούσαν στο λόγο τους στοιχεία από τα κείμενα των ειδήσεων με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η νοηματοδότησή τους από τις συμβάσεις και την πλαισίωση των ειδήσεων στα MME. Ωστόσο, με βάση τα ευρήματα, το κοινό έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει κριτικές θέσεις στα μηνύματα των ειδήσεων εφόσον του δοθεί η δυνατότητα πρόσβασης σε εναλλακτικές πηγές πληροφόρησης (Manning, 2007). Παράλληλα, η διαδικασία της αποκωδικοποίησης είναι πολυσύνθετη και η πρόσληψη διαφοροποιείται ανάλογα με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά κάθε ατόμου⁴ (Smith, 2006). Ο Eco (1972) επισημαίνει ότι όταν υφίστανται σημαντικές κοινωνικές διαφορές μεταξύ κωδικοποιητών και αποκωδικοποιητών, η αποκωδικοποίηση θα είναι «παρεκκλίνουσα» από ένα σύνολο διαφορετικών κωδικών και συμβάσεων (αναφέρεται στο Fiske, 2011). Επιπλέον, ο Fiske (2011) ανέδειξε τους τρόπους με τους οποίους το κοινό δύναται να κατασκευάσει δικές του ερμηνείες και να αναγνώσει με διαφορετικούς τρόπους ένα κείμενο των MME, ασκώντας σημειολογική δύναμη και ανατρέποντας τις προκρινόμενες αναγνώσεις.

Ως προς τα 'νέα μέσα', οι μελέτες βασίζονται σε τρεις άξονες: α. το ρόλο των υποστηρικτικών σχολίων, β. το ρόλο των επικριτικών σχολίων και γ. το ρόλο της προϋπάρχουσας θέσης στη διαδικασία αποκωδικοποίησης των μηνυμάτων των MME.

Υπάρχουν κάποια ερευνητικά ευρήματα που τεκμηριώνουν την επίδραση των σχολίων στον τρόπο αντίληψης των ειδήσεων. Αρχικά, η πειραματική έρευνα των Lee και Jang (2010) έδειξε ότι οι συμμετέχοντες που εκτέθηκαν σε σχόλια που επέκριναν την είδηση, διατύπωσαν

⁴ Για παράδειγμα, κοινωνική θέση, εθνότητα, φύλο κ.λπ., (βλ. Μόρλεν, 1980, στο Smith, 2006, σελ. 266).

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

περισσότερο αντιθετική θέση ως προς την είδηση. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η πειραματική έρευνα των Houston, Hansen και Nisbett (2011) που κατέδειξε ότι τα σχόλια των χρηστών είναι δυνατό να επηρεάσουν τις αντιλήψεις άλλων χρηστών για τους πολιτικούς, και ειδικά όταν περιέχουν κάποιο βαθμό κομματικής θέσης. Αντίστοιχα, η έρευνα των Walther, DeAndrea, Kim και Anthony (2010) εξέτασε αν τα διαδικτυακά σχόλια σε βίντεο στο YouTube επιδρούσαν στις στάσεις των χρηστών για τις επιδράσεις της μαριχουάνας στην υγεία. Τα ευρήματα έδειξαν ότι τα υποστηρικτικά και επικριτικά σχόλια επηρέασαν τις αξιολογήσεις των συμμετεχόντων για τους κινδύνους της μαριχουάνας θετικά και αρνητικά αντίστοιχα. Επιπλέον, τα σχόλια επηρέασαν τις στάσεις των συμμετεχόντων όταν η θέση τους ταυτιζόταν με την θέση που υποστηριζόταν στα σχόλια. Στο ίδιο πλαίσιο, οι Sung και Lee (2014) διαπίστωσαν ότι τα σχόλια επιδρούν στην αλλαγή της (αρνητικής) προϋπάρχουσας στάσης των ατόμων και ειδικά όταν είναι αμφίπλευρα.

Αντίθετα, άλλες μελέτες διαφωνούν με τα ευρήματα των πιο πάνω ερευνών και υποστηρίζουν ότι τα διαδικτυακά σχόλια δεν διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στη διαδικασία πρόσληψης του περιεχομένου των MME με αποτέλεσμα το κοινό να παραμένει παθητικός αποδέκτης των μηνυμάτων τους. Αρχικά, οι Edgerly, Vraga, Dalrymple, Macafee και Fung (2013) εξέτασαν με ποσοτική ανάλυση περιεχομένου τη σχέση μεταξύ των βίντεο στο YouTube και των σχολίων χρηστών, συμπεραίνοντας ότι τα σχόλια εν πολλοίς αναπαράγουν τη θέση που υποστηρίζεται στο βίντεο και συνεπώς η δημόσια θεματολογία καθορίζεται από το περιεχόμενο των διαδικτυακών μέσων. Την ίδια θέση υιοθετεί και η μελέτη του Carpentier (2014) που διερεύνησε με ποιοτική ανάλυση περιεχομένου τα διαδικτυακά σχόλια σε ένα ντοκιμαντέρ στο YouTube σχετικά με το Κυπριακό 'πρόβλημα'. Σε αυτή την περίπτωση, ο ηγεμονικός λόγος του βίντεο επηρέασε τις συζητήσεις που αναπτύχθηκαν στα σχόλια, γεγονός που καταδεικνύει ότι οι δυνατότητες του κοινού για συμμετοχή και ανατροπή της κυρίαρχης ιδεολογίας περιορίζονται στο ελάχιστο. Στα ίδια συμπεράσματα κατέληξε και η έρευνα του Neumayer (2012) που εξέτασε την επίδραση των πολιτικών θέσεων που παρουσιάστηκαν σε σχόλια σε βίντεο του YouTube ως προς την ενίσχυση των αντιφασιστικών διαδηλώσεων στην Ανατολική Γερμανία το 2011. Καθώς τα σχόλια παρείχαν σε μικρό βαθμό ενίσχυση του αγώνα της αντιφασιστικής ομάδας διαδηλωτών, δεν διεφάνη να δίνουν τη δυνατότητα στο κοινό να ανατρέψει την κυρίαρχη ιδεολογία. Τέλος, η μελέτη των Lee και Sung (2007) έδειξε ότι οι συμμετέχοντες που εκτέθηκαν στα υποστηρικτικά σχόλια διατύπωσαν θετική θέση ως προς την είδηση.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Συνοψίζοντας, τα ευρήματα των παραπάνω ερευνών αναδεικνύουν μια αμφισημία: κάποιες εξ αυτών αποδεικνύουν ότι τα διαδικτυακά σχόλια διαμεσολαβούν σε κάποιο βαθμό στον τρόπο με τον οποίο άλλοι χρήστες αντιλαμβάνονται το περιεχόμενο των διαδικτυακών μέσων, ενώ άλλες δείχνουν ότι τα διαδικτυακά σχόλια καθορίζονται από το περιεχόμενο των διαδικτυακών μέσων χωρίς να διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στην όλη διαδικασία. Ωστόσο, αρκετές έρευνες διερεύνησαν το ζήτημα στο πεδίο των στάσεων βάσει μιας καθαρά θετικιστικής προσέγγισης. Η παρούσα μελέτη διερεύνησε το θέμα σε μεγαλύτερο βάθος υπό το πρίσμα της κριτικής προσέγγισης για τα κυρίαρχα MME⁵. Δεν εξετάζεται, δηλαδή, αυτή καθαυτή η επιρροή ως προς την αλλαγή στάσεων αλλά διερευνάται εάν τα σχόλια των χρηστών συμβάλλουν στο να αποκωδικοποιήσει το κοινό με κριτική στάση το περιεχόμενο των MME, λειτουργώντας ως ένας νέος παράγοντας διαμεσολάβησης μεταξύ του κειμένου των MME και της νοηματοδότησης του κοινού.

⁵Με τη χρήση πειραματικής μεθόδου και συνεντεύξεων στη βάση της μελέτης του Iyengar (1994) για τα παραδοσιακά MME και όχι στη βάση της ποσοτικής ή ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου όπως πραγματοποίησαν οι Edgerly, Vraga, Dalrymple, Macafee και Fung (2013) και Carpentier (2014).

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ – ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Με βάση την επισκόπηση της βιβλιογραφίας η παρούσα μελέτη εστιάζει σε δύο βασικά ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποιος είναι ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην αποκωδικοποίηση του περιεχομένου των ΜΜΕ από το κοινό για την οικονομική κρίση στην Κύπρο;

α. ποιο ρόλο διαδραματίζουν τα υποστηρικτικά σχόλια;

β. ποιο ρόλο διαδραματίζουν τα επικριτικά σχόλια;

2. Ποιος είναι ο ρόλος της προϋπάρχουσας θέσης για την οικονομική κρίση στη διαδικασία της αποκωδικοποίησης;

Παρόλο που η παρούσα μελέτη χρησιμοποιεί πειραματική μέθοδο, η μελέτη εστιάζεται στη διερεύνηση «ανοικτών» ερευνητικών ερωτημάτων και δεν διατυπώνει ερευνητικές υποθέσεις αφού ο περιορισμένος αριθμός των μέχρι στιγμής ερευνών, δεν επιτρέπει την διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων.

Τα διαδικτυακά σχόλια ορίζονται ως τα σχόλια που αναρτά το κοινό σε κείμενα ειδήσεων στο διαδίκτυο για την οικονομική κρίση στην Κύπρο. Τα υποστηρικτικά σχόλια ορίζονται ως αυτά που ενισχύουν τις θέσεις που αναφέρονται στις ειδήσεις, ενώ ως επικριτικά ορίζονται τα σχόλια που αντιτίθενται στις θέσεις αυτές, παρουσιάζοντας νέες εναλλακτικές θέσεις (βλ. Lee & Jang, 2010). Η προϋπάρχουσα θέση ορίζεται ως η θέση που έχουν οι συμμετέχοντες σε σχέση με τα αίτια και τις ενδεικνυόμενες λύσεις για την οικονομική κρίση πριν από τη συμμετοχή τους στην έρευνα.

Η έννοια της αποκωδικοποίησης βασίζεται στο μοντέλο κωδικοποίησης/αποκωδικοποίησης του Stuart Hall, που προβλέπει πως κατά την πρόσληψη του κειμένου των ΜΜΕ το κοινό έχει στη διάθεσή του τρεις τρόπους ανάγνωσης: α. την «κυρίαρχη ηγεμονική», όπου το κοινό αποδέχεται την «προτιμητέα ανάγνωση»/ κυρίαρχη ιδεολογία ⁶, β. τη «διαπραγματευτική», όπου το κοινό πραγματοποιεί μερική αποδοχή και κριτική στην «προτιμητέα ανάγνωση», και γ. την «αντιθετική», όπου το κοινό αντιτίθεται ευθέως και ανατρέπει την «προτιμητέα

⁶ Η «προτιμητέα ανάγνωση» αναφέρεται στα μηνύματα των κυρίαρχων ΜΜΕ (βλ. Smith, 2006).

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

ανάγνωση» (Smith, 2006). Με βάση το μοντέλο αυτό έχει διερευνηθεί το είδος της ανάγνωσης που πραγματοποιεί το κοινό στη διαδικασία της αποκωδικοποίησης των μηνυμάτων των κυρίαρχων ειδησεογραφικών οργανισμών υπό την διαμεσολάβηση των διαδικτυακών σχολίων. Συγκεκριμένα, διερευνήθηκε εάν τα επικριτικά σχόλια συμβάλλουν στην πραγματοποίηση αντιθετικής ή διαπραγματευτικής ανάγνωσης και αντίστοιχα εάν τα υποστηρικτικά σχόλια ενισχύουν την πραγματοποίηση ηγεμονικής ανάγνωσης, λαμβάνοντας υπόψη και την προϋπάρχουσα θέση των ερωτώμενων ⁷.

⁷ Η προϋπάρχουσα θέση έχει ληφθεί υπόψη στη βάση της διαδικασίας νοηματοδότησης (και όχι με την έννοια του επηρεασμού-αλλαγής στάσης).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

5.1 Μέθοδοι/Ερευνητικά εργαλεία συλλογής δεδομένων

Για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας υιοθετήθηκε μεικτή μεθοδολογία (ποσοτικά και ποιοτικά εργαλεία), που επιτρέπει στον ερευνητή να μελετήσει ένα θέμα από διαφορετικές οπτικές (Mason, 2003).

Η βασική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι η πειραματική. Ως πείραμα νοείται η διαδικασία στην οποία ο ερευνητής εξετάζει τις επιδράσεις μιας ή περισσότερων ανεξάρτητων μεταβλητών (που τροποποιούνται πριν από τη μέτρηση) σε μια ή περισσότερες εξαρτημένες μεταβλητές (Webster & Sell, 2007). Στην παρούσα μελέτη ανεξάρτητη μεταβλητή είναι τα σχόλια αναγνωστών σε ένα βίντεο για την οικονομική κρίση στα οποία εκτέθηκαν οι συμμετέχοντες και εξαρτημένη μεταβλητή είναι η αποκωδικοποίηση που πραγματοποίησαν αφότου εκτέθηκαν στην ανεξάρτητη μεταβλητή.

Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του οιονεί πειράματος λόγω του ότι η παρούσα μελέτη δεν εξετάζει όλες τις ανεξάρτητες μεταβλητές που επηρεάζουν την διαδικασία αποκωδικοποίησης ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί η μέθοδος του αληθινού πειράματος. Τα οιονεί πειράματα δίνουν τη δυνατότητα στον ερευνητή να τα πραγματοποιήσει στο εργαστήριο όπου μειώνονται οι πιθανότητες επίδρασης άλλων ανεξάρτητων μεταβλητών οι οποίες δύναται να επηρεάσουν τους συμμετέχοντες (Κυριαζή, 2011). Συγκεκριμένα, υπήρχαν τρεις συνθήκες: δύο πειραματικές και μια ελέγχου. Η πρώτη πειραματική συνθήκη περιείχε σχόλια υποστηρικτικά των θέσεων που προβάλλονταν στο βίντεο, ενώ η δεύτερη περιείχε επικριτικά σχόλια τα οποία αντιτίθεντο στις θέσεις αυτές. Στη συνθήκη ελέγχου δεν υπήρχαν σχόλια (βλ. και Lee και Jang, 2010). Η συγκεκριμένη μέθοδος εξυπηρετεί το στόχο της έρευνας, δηλαδή, τη διερεύνηση του ρόλου των διαδικτυακών σχολίων στη διαδικασία αποκωδικοποίησης, αφού για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός ήταν αναγκαία η έκθεση των συμμετεχόντων στις διαφορετικές συνθήκες ώστε να υπάρξουν συγκρίσεις (βλ. Iyengar, 1994).

Παράλληλα, η πειραματική μέθοδος συνδυάστηκε με αυτή των ημι-δομημένων συνεντεύξεων, οι οποίες περιείχαν προκαθορισμένες ερωτήσεις αλλά και ερωτήσεις

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

αποσαφήνισης που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης (Ιωσηφίδης, 2008⁸). Δεδομένου ότι η παρούσα έρευνα εστιάζει στο ατομικό επίπεδο, αφού στόχος της ήταν η διερεύνηση της νοηματοδότησης/αποκωδικοποίησης που πραγματοποιεί κάθε άτομο ξεχωριστά, η συγκεκριμένη μέθοδος δύναται να θεωρηθεί ως η καταλληλότερη. Ωστόσο, δεν θεωρήθηκε αναγκαία η πραγματοποίηση συνεντεύξεων βάθους αφού η διαδικασία εξέτασης του είδους ανάγνωσης προέκυπτε με βάση τα προϋπάρχοντα πλαίσια ευθυνών και λύσεων που αναφέρονταν στο βίντεο και στα σχόλια ώστε να προσδιοριστεί το είδος ανάγνωσης (οι νέες κατηγορίες που προέκυψαν ήταν περιορισμένες).

5.1.1 Πλαισίωση βίντεο και σχολίων

Το ειδησεογραφικό βίντεο⁹ δημιουργήθηκε από επιλεγμένα αποσπάσματα τηλεοπτικού ειδησεογραφικού υλικού από τα κυπριακά ΜΜΕ με τα μεγαλύτερα ποσοστά τηλεθέασης για το 2014 (Nielsen Audience Measurement, 2014¹⁰). Τα αποσπάσματα αφορούσαν κυρίως την περίοδο μεταξύ Σεπτεμβρίου 2012 – Μαρτίου 2013 (μήνες διαπραγμάτευσης και υπογραφή δανειακών συμβάσεων με την Τρόικα), παρουσιάζοντας το ιστορικό για τα αίτια και τις λύσεις της οικονομικής κρίσης, όπως πλαισιώθηκαν από κυρίαρχους ειδησεογραφικούς οργανισμούς τη συγκεκριμένη περίοδο (όταν η Κύπρος είχε ενταχθεί στο μνημόνιο).

Η δημιουργία του βίντεο πραγματοποιήθηκε με βάση τη θεωρία της πλαισίωσης. Η διαδικασία με την οποία πλαισιώνεται μια είδηση σε ένα κείμενο επικοινωνίας επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο το κοινό αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα σε σχέση με ένα θέμα. Κάθε πλαίσιο κατασκευάζει μια αντιληπτή πραγματικότητα και κατευθύνει τη συζήτηση του προβλήματος προς μια κατεύθυνση (Entman, 1993). Σύμφωνα με τον Entman (1993) η πλαισίωση είναι ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται ένα θέμα σε ένα κείμενο, σε ό,τι αφορά την παρουσίαση του προβλήματος, της εστίασης στα αίτιά του, της ηθικής του αξιολόγησης καθώς και των προτεινόμενων λύσεών του.

⁸ Η μέθοδος αυτή προτιμήθηκε έναντι της λογικής του κλειστού ερωτηματολογίου που περιορίζει τις απαντήσεις των ερωτώμενων, λαμβάνοντας υπόψη ότι η έρευνα εστιάζει στην ανάλυση της διαδικασίας νοηματοδότησης (Smith, 2006).

⁹ https://www.youtube.com/watch?v=D37StQdAh_0

¹⁰ ANT1, Σίγμα και Μέγα.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Η πλαισίωση είναι μια μέθοδος κατάλληλη για τον εντοπισμό των διαφορετικών ιδεολογικών λόγων μέσα από τους οποίους κατασκευάζεται η κοινωνική πραγματικότητα (Entman, 1993). Η πλαισίωση των ειδήσεων ελέγχεται από τις πολιτικές και οικονομικές ελίτ και περιέχει ένα στοιχείο υποκειμενικότητας. Ο έλεγχος περιορίζει τη δυνατότητα να εκφραστούν ριζοσπαστικές θέσεις (αναφέρεται στο Fiske, 2011). Επιπλέον, συχνά τα κυρίαρχα MME φιλτράρουν τις ειδήσεις ώστε να περιορίσουν το νοηματικό επίπεδο διαφωνίας (Herman & Chomsky, 1988).

Η παρούσα μελέτη βασίζεται στη θεωρία της πλαισίωσης ώστε να ορίσει τα πλαίσια που αναπτύσσονται στα διαδικτυακά σχόλια αλλά και για να αναλύσει αν αυτά τα πλαίσια υιοθετούνται από το κοινό στη διαδικασία αποκωδικοποίησης. Εξαιτίας της πολυπλοκότητας της θεματολογίας για την οικονομική κρίση, στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία των ευθυνών και λύσεων του προβλήματος (χωρίς να εξεταστεί η ηθική αξιολόγηση) (βλ. και Iyengar, 1994).

Όσον αφορά την πλαισίωση της οικονομικής κρίσης από τους ειδησεογραφικούς οργανισμούς, έρευνες σε διαφορετικές χώρες έχουν δείξει ότι τα περισσότερα MME λειτούργησαν ως μηχανισμοί νομιμοποίησης της καθεστηκυίας τάξης, δηλαδή του νεοφιλελευθερισμού, προωθώντας την αναγκαιότητα να εφαρμοστούν δυσμενή οικονομικά μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης όπως η μείωση μισθών (Doudaki, Spyridou, Tzalantras και Boubouka, υπό δημοσίευση) και εστιάζοντας στις λύσεις και όχι στα αίτια της κρίσης (Breeze, 2014). Επίσης, έρευνα των Maniou & Photiou (υπό δημοσίευση) σε σχέση με την πλαισίωση της οικονομικής κρίσης στον κυπριακό Τύπο κατά την περίοδο των συζητήσεων για το «κούρεμα» καταθέσεων, αποδεικνύει ότι οι πλείστοι κυρίαρχοι ειδησεογραφικοί οργανισμοί παρουσίασαν το «κούρεμα» ως τη λιγότερο οδυνηρή λύση, η οποία θα διέσωζε την Κύπρο από την πτώχευση, χωρίς να πραγματοποιήσουν εκτεταμένη αναφορά σε εναλλακτικές λύσεις. Η κύρια εναλλακτική λύση που προωθήθηκε από τον Τύπο τοποθετήθηκε κυρίως στο πλαίσιο της συνεισφοράς όλων των πολιτών σε ένα κοινό ταμείο, περιορίζοντας ουσιαστικά το εύρος της δημόσιας συζήτησης και απωσιωπώντας πιο ριζοσπαστικές πορείες δράσης. Επιπλέον, έρευνα των Preston και Silke (2014) για τα κυρίαρχα MME στην Ιρλανδία προσθέτει ότι σε αρκετές περιπτώσεις οι αναφορές εστίασαν την ευθύνη στο ατομικό επίπεδο (δηλαδή, στους πολίτες και ειδικότερα στους δημοσίου υπαλλήλους της χώρας), χωρίς να θίγουν το ρόλο του ευρύτερου οικονομικού συστήματος (νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική).

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Η παρούσα μελέτη, βασισμένη στα ευρήματα των παραπάνω ερευνών αλλά και στα αποσπάσματα ειδήσεων που είχε εντοπίσει ο ερευνητής στο διαδίκτυο, υιοθετεί την υπόθεση ότι κατά την περίοδο των διαπραγματεύσεων της Κυπριακής κυβέρνησης με την Τρόικα, τα κυρίαρχα ΜΜΕ λειτούργησαν με αντίστοιχο τρόπο. Πλαισιώνοντας δηλαδή, ως μόνη και αναγκαία λύση την εφαρμογή των μέτρων του μνημονίου («Κούρεμα» καταθέσεων και μείωση μισθών) ώστε να αποφευχθεί η πτώχευση και εστιάζοντας τις ευθύνες κυρίως στο ατομικό επίπεδο/Κύπριοι πολίτες (υψηλοί μισθοί, φοροδιαφυγή και σπατάλες) ώστε να επιτευχθεί η συναίνεση. Αυτή ήταν η βάση για την παραγωγή του περιεχομένου του βίντεο στο οποίο εκτέθηκαν οι συμμετέχοντες (Πίνακας 1 και Πίνακας 2).

Το βίντεο αναρτήθηκε στο κοινωνικό δίκτυο YouTube (ένα οικείο διαδικτυακό περιβάλλον για τους συμμετέχοντες), σε τρεις σελίδες, μία για κάθε συνθήκη, με επτά σχόλια σε κάθε πειραματική συνθήκη (βλ. Walther et al., 2010). Τα σχόλια δημιουργήθηκαν από τον ερευνητή με βάση διάφορα επιχειρήματα για την οικονομική κρίση που διατυπώνονται στο δημόσιο λόγο (TVXS Ανεξάρτητη ενημέρωση, 2014· Infowar, 2013· Infowar, 2015). Στα επικριτικά σχόλια η πλαισίωση των ευθυνών εστιάστηκε στο συστημικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα η ευθύνη στο καπιταλιστικό σύστημα, και παρουσιάστηκαν εναλλακτικές λύσεις πέραν από αυτές του μνημονίου, όπως η αναφορά για διαγραφή δανείων των πολιτών (βλ. Πίνακα 1, Πίνακα 2 και Πλαισίωση Σχολίων- Παράρτημα Δ).

Πίνακας 1: Ευθύνες για την οικονομική κρίση σε βίντεο και σχόλια

	Ευθύνες	Συνθήκη αναφοράς
1.	Υψηλόμισθοι/Κύπριοι πολίτες	ΕΛ (βίντεο και ΥΠ σχόλια) (2ΥΠ)
2.	Φοροδιαφυγή Κύπριων πολιτών	ΕΛ (βίντεο και ΥΠ σχόλια) (6ΥΠ)
3.	Σπατάλες και μη εξυπηρετούμενα δάνεια Κύπριων πολιτών	ΕΛ (βίντεο και ΥΠ σχόλια) (2ΥΠ)
4.	Ανίκανο πολιτικό σύστημα για διαχείριση Κυπριακής οικονομίας	(ΥΠ σχόλια) (5ΥΠ)
5.	Τεμπέληδες Κύπριοι	(ΥΠ σχόλια) (7ΥΠ)
6.	Μνημόνιο/Αποικιοκρατία, αρνητικές συνέπειες (ανεργία, μετανάστευση, κοινωνικά παντοπωλεία)	(ΕΠ σχόλια) (1ΕΠ και 3ΕΠ)
7.	Τράπεζες/Μεγαλοεπιχειρηματίες-λανθασμένοι χειρισμοί	(ΕΠ σχόλια) (5ΕΠ)
8.	Προσχεδιασμένο σχέδιο παγκόσμιου συστήματος	(ΕΠ σχόλια) (5ΕΠ)
9.	Πολιτικό σύστημα/ Υψηλόμισθοι/ Λανθασμένοι χειρισμοί	(ΕΠ σχόλια) (6ΕΠ)
10.	Καπιταλιστικό σύστημα/ Προπαγάνδα ΜΜΕ	(ΕΠ σχόλια) (7ΕΠ)

Πίνακας 2: Λύσεις για την οικονομική κρίση σε βίντεο και σχόλια

	Λύσεις	Συνθήκη αναφοράς
1.	Τρόικα/Μνημόνιο-«Νοικοκύρεμα»	ΕΛ (βίντεο)
2.	«Κούρεμα» καταθέσεων	ΕΛ (βίντεο)
3.	Μείωση μισθών πολιτών	ΕΛ (βίντεο)

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

4.	Μείωση μισθών και απολύσεις, προστασία τραπεζικού συστήματος	(ΥΠ σχόλια) (1ΥΠ)
5.	Μείωση σπαταλών και πληρωμή μη εξυπηρετούμενων δανείων	(ΥΠ σχόλια) (2ΥΠ)
6.	Τρόικα, «νοικοκύρεμα» και μέτρα κοινωνικής δικαιοσύνης	(ΥΠ σχόλια) (3ΥΠ και 5ΥΠ)
7.	Τρόικα – Εθνικό ζήτημα	(ΥΠ σχόλια) (4ΥΠ)
8.	Υπομονή - μη διαμαρτυρία	(ΥΠ σχόλια και ΕΛ/βίντεο) (7ΥΠ)
9.	Διαγραφή δανείων πολιτών	(ΕΠ σχόλια) (2ΕΠ)
10.	Διαγραφή δανείων δανειζόμενων χωρών, περίπτωση Ισλανδίας και ξεσηκωμός Ευρωπαϊκού Νότου	(ΕΠ σχόλια) (3ΕΠ)
11.	Μείωση τιμών αγαθών και επένδυση στον Τουρισμό	(ΕΠ σχόλια) (4ΕΠ)
12.	Να πληρώσουν Τράπεζες Μεγαλοεπιχειρηματίες, μείωση επιτοκίων	(ΕΠ σχόλια) (5ΕΠ)
13.	Μείωση μισθών υψηλόμισθων πολιτικών και αναδιανομή πλούτου, δημιουργία βασικού μισθού	(ΕΠ σχόλια) (6ΕΠ)
14.	Διαμαρτυρίες και απεργίες	(ΕΠ σχόλια) (7ΕΠ)

5.2 Δείγμα

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 69 συμμετεχόντων. Η διαδικασία ολοκληρώθηκε όταν λήφθηκε ένας ικανοποιητικός αριθμός απαντήσεων ώστε να υπάρξει σύγκριση μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (Guest, Bunce & Johnson, 2006). Ο πληθυσμός ενδιαφέροντος ήταν οι προπτυχιακοί φοιτητές του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου (ΤΕΠΑΚ), με δειγματοληψία χωρίς χρήση πιθανοτήτων – ευκολίας¹¹. Δεδομένου ότι η έρευνα εστίασε σε ένα σχετικά αδιερεύνητο ερώτημα και δεν ενδιαφέρεται να γενικεύσει τα αποτελέσματα¹², η συγκεκριμένη μέθοδος δειγματοληψίας δύναται να θεωρηθεί κατάλληλη (Κυριαζή, 2011). Αναμένεται ότι σε μελλοντικό στάδιο τα ευρήματα της έρευνας θα επιτρέψουν τη διεξαγωγή περαιτέρω ερευνών σε αντιπροσωπευτικά δείγματα των υπό μελέτη πληθυσμών και επομένως την εξαγωγή γενικεύσιμων συμπερασμάτων.

Προκειμένου να υπάρχει διαφοροποίηση των συμμετεχόντων ως προς τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά (για να διασφαλίσει η ποικιλία στο δείγμα και να ληφθούν υπόψη διαφορετικές οπτικές θέασης), επιλέχθηκαν άτομα διαφορετικών κατηγοριών ως προς: α. το φύλο, β. το έτος σπουδών, γ. το τμήμα σπουδών, δ. το επάγγελμα γονέων και ε. την προϋπάρχουσα θέση σε σχέση με τις ενδεικνυόμενες λύσεις για την οικονομική κρίση στην

¹¹ Μια συνήθης επιλογή σε αντίστοιχες έρευνες (βλ. Κυριαζή, 2011).

¹² Δεν ενδιαφέρεται να γενικεύσει τα αποτελέσματα ευρύτερα για τους Κύπριους χρήστες αφού εστιάζει σε στοχευμένο δείγμα (φοιτητές ΤΕΠΑΚ).

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Κύπρο¹³ (βλ. Πίνακες 3, 4 και 5). Εκτός από την αναμενόμενη διαφοροποίηση στον τρόπο σκέψης των συμμετεχόντων στη βάση του έτους και του τμήματος σπουδών τους, το επάγγελμα γονέων καθορίζει σε κάποιο βαθμό την κοινωνική τάξη (Κυριαζή, 2011). Η προϋπάρχουσα θέση είναι σημαντική προκειμένου να διερευνηθεί πώς τα κείμενα των ΜΜΕ, υπό τη διαμεσολάβηση των σχολίων, αλληλεπιδρούν με τις πρότερες αντιλήψεις και εμπειρίες των ατόμων.

Τέλος, η στρατολόγηση πραγματοποιήθηκε αφότου ο ερευνητής ανακοίνωσε την ανάγκη για διεξαγωγή της παρούσας μελέτης στους φοιτητές του ΤΕΠΑΚ κατά τη διάρκεια των μαθημάτων τους και κατέγραφε το ενδιαφέρον και τα στοιχεία επικοινωνίας τους. Καταβλήθηκε σημαντική προσπάθεια ώστε οι συμμετέχοντες να μην γνωρίζονται μεταξύ τους αφού αυτό ενείχε την πιθανότητα να ενημερωθούν για το σκοπό του πειράματος και να επηρεαστεί η εγκυρότητα της διαδικασίας. Στην περίπτωση που δύο συμμετέχοντες γνωρίζονταν μεταξύ τους, η συμμετοχή τους στην έρευνα πραγματοποιείτο την ίδια μέρα (Κυριαζή, 2011).

Πίνακας 3: Αριθμός συμμετεχόντων ανά φύλο

Φύλο	Αριθμός συμμετεχόντων
Άρρεν	32
Θήλυ	37
Σύνολο	69

Πίνακας 4: Αριθμός συμμετεχόντων ανά έτος σπουδών

Έτος Σπουδών	Αριθμός συμμετεχόντων
1 ^ο	13
2 ^ο	19
3 ^ο	15
4 ^ο	20
5 ^ο	2
Σύνολο	69

¹³ Όσον αφορά την προϋπάρχουσα θέση και το επάγγελμα των γονέων των συμμετεχόντων, υπήρχε ποικιλία απαντήσεων στο τελικό δείγμα.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Πίνακας 5: Αριθμός συμμετεχόντων ανά τμήμα σπουδών

Τμήμα	Αριθμός συμμετεχόντων
Τμήμα Γεωπονικών Επιστημών, Βιοτεχνολογίας και Επιστήμης Τροφίμων	7
Τμήμα Επιστήμης και Τεχνολογίας Περιβάλλοντος	4
Τμήμα Διοίκησης Ξενοδοχείων και Τουρισμού	6
Τμήμα Εμπορίου, Χρηματοοικονομικών και Ναυτιλίας	7
Τμήμα Επικοινωνίας και Σπουδών Διαδικτύου	12
Τμήμα Νοσηλευτικής	8
Τμήμα Επιστημών Αποκατάστασης	2
Τμήμα Πολυμέσων και Γραφικών Τεχνών	6
Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πληροφορικής	6
Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών και Επιστήμης και Μηχανικής Υλικών	4
Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Γεωπληροφορικής	7
Σύνολο	69

5.3 Διαδικασία έρευνας και μέθοδοι ανάλυσης

Το πλάνο της διαδικασίας καθορίστηκε γραπτώς και χρησιμοποιήθηκε για όλους τους συμμετέχοντες ώστε να υπάρχει αξιοπιστία στην πειραματική διαδικασία (Webster & Sell, 2007). Κάθε συμμετέχων/ουσα συμμετείχε τυχαία σε μια από τις τρεις συνθήκες (ελέγχου και πειραματικές). Συγκεκριμένα, 16 συμμετέχοντες συμμετείχαν στη συνθήκη ελέγχου, 25 στα υποστηρικτικά σχόλια και 28 στα επικριτικά σχόλια. Εξαιτίας του περιορισμένου δείγματος, υπήρχε μεγαλύτερος αριθμός συμμετεχόντων στις πειραματικές συνθήκες ώστε να εξεταστεί σε ικανοποιητικό βαθμό η παρείσφρηση των σχολίων στις απαντήσεις των συμμετεχόντων.

Καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε η έρευνα να ολοκληρωθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα ώστε να διασφαλιστεί η αξιοπιστία του πειράματος (Κυριαζή, 2011). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα εργαστήρια του ΤΕΠΑΚ μεταξύ της περιόδου 19 Ιανουαρίου και 13 Φεβρουαρίου 2015. Κάθε συμμετέχων/ουσα προσερχόταν στην αίθουσα μόνος/η, συμπλήρωνε ένα έντυπο συγκατάθεσης συμμετοχής και έπαιρνε μοναδικό αριθμό

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

συμμετοχής¹⁴ (βλ. Παράρτημα Α). Παράλληλα, του/της ανακοινωνόταν ότι ο σκοπός της μελέτης ήταν να διερευνήσει την επιλεκτική αντίληψη της εικόνας στις ειδήσεις όπως πραγματοποίησε στη μελέτη του ο Iyengar (1994). Σύμφωνα με τους Webster και Sell (2007) δύναται να χορηγηθεί σε μικρό βαθμό η δήλωση μη έγκυρων πληροφοριών στους συμμετέχοντες όταν το επιβάλλουν οι ανάγκες της μελέτης.

Ακολούθως, του/της ανακοινωνόταν ότι έπρεπε να συμπληρώσει κάποιες ερωτήσεις για το φύλο, έτος σπουδών, τμήμα σπουδών, επάγγελμα των γονέων του/της καθώς και ερωτήσεις για τις ακόλουθες τρεις θεματικές: α. οικονομική κρίση, β. μετανάστευση και γ. κάρτα οπαδού στην Κύπρο. Οι ερωτήσεις για τη μετανάστευση και την κάρτα οπαδού στην Κύπρο χρησιμοποιήθηκαν ώστε να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα να προΐδεαστούν οι συμμετέχοντες από τις ερωτήσεις που απάντησαν για την προϋπάρχουσα θέση τους για την οικονομική κρίση πριν από τη διεξαγωγή της συνέντευξης¹⁵ (βλ. Παράρτημα Β). Επίσης, όσον αφορά τις ερωτήσεις για την προϋπάρχουσα θέση των συμμετεχόντων για την οικονομική κρίση, δεν πραγματοποιήθηκαν ερωτήσεις σε σχέση με τις ευθύνες για το θέμα ώστε να μην επηρεαστούν οι απαντήσεις των συμμετεχόντων κατά την πειραματική διαδικασία (Κυριαζή, 2011).

Στη συνέχεια, ανακοινωνόταν στους συμμετέχοντες ότι θα παρακολουθήσουν ένα βίντεο που θα σχετίζεται με μια από τις τρεις προαναφερόμενες θεματικές¹⁶ (κατά τυχαίο τρόπο) και ότι θα έπρεπε να διαβάσουν τα σχόλια. Αφότου οι συμμετέχοντες είχαν παρακολουθήσει το βίντεο και διαβάσει τα σχόλια, πραγματοποιείτο μια ημι-δομημένη συνέντευξη, με γενικές ερωτήσεις για την οικονομική κρίση και πιο συγκεκριμένες ερωτήσεις σε σχέση με τις ευθύνες και τις λύσεις (βλ. Οδηγό ημι-δομημένης συνέντευξης- Παράρτημα Γ). Οι ερωτήσεις δημιουργήθηκαν με βάση τη λογική της πλαισίωσης και στη βάση της μελέτης του Iyengar (1994). Στο τελευταίο μέρος της συνέντευξης (ώστε να μην επηρεαστούν οι απαντήσεις τους κατανοώντας τον σκοπό της έρευνας, βλ. Κυριαζή, 2011), στις πειραματικές συνθήκες πραγματοποιήθηκαν ερωτήσεις σχετικά με το αν οι συμμετέχοντες θυμούνταν στοιχεία από τα

¹⁴ Αντί να καταγράφεται το ονοματεπώνυμο του/της (για σκοπούς εμπιστευτικότητας).

¹⁵ Αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται για τη διασφάλιση της εγκυρότητας της πειραματικής διαδικασίας (βλ. Κυριαζή, 2011).

¹⁶ Οι θεματικές είναι: οικονομική κρίση, μετανάστευση και κάρτα οπαδού. Όλοι όμως παρακολούθησαν το βίντεο για την οικονομική κρίση. Αυτό έγινε ώστε να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα να προΐδεαστεί ο/η συμμετέχων/ουσα για τη θεματική της οικονομική κρίσης.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

σχόλια αλλά και ευρύτερα αν διαβάζουν σχόλια στο διαδίκτυο και τις απόψεις τους γι' αυτά, ώστε να εξακριβωθεί εάν πράγματι τα διάβασαν (βλ. Παράρτημα Γ). Οι απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες στο σημείο αυτό συμπεριελήφθησαν στα τελικά αποτελέσματα της μελέτης.

Η μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων που εφαρμόστηκε είναι η ανάλυση περιεχομένου/θεματική ανάλυση, ποσοτική και ποιοτική, ώστε μέσα από την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των συνεντεύξεων να αιτιολογηθεί το είδος ανάγνωσης των συμμετεχόντων και να υποστηριχθούν τα ποσοτικά στοιχεία της σύγκρισης των πειραματικών συνθηκών. Σύμφωνα με τον van Gorp (2010), είναι σημαντικό να πραγματοποιείται επαναξιολόγηση των περιπτώσεων στη βάση της ποιοτικής ανάλυσης ώστε να προσδιοριστεί το είδος νοηματοδότησης. Ωστόσο, παράλληλα, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και τα στοιχεία που προκύπτουν από την ποσοτική ανάλυση ώστε να περιοριστεί, κατά το δυνατόν, η υποκειμενικότητα του ερευνητή.

Όσον αφορά την περιγραφική ποσοτική ανάλυση καταγράφηκε η συχνότητα εμφάνισης κάθε ευθύνης και λύσης (που υπήρχε στο βίντεο και τα σχόλια) σε κάθε συνθήκη συμμετοχής με μέθοδο ανάλυσης την επικρατούσα τιμή και πραγματοποιήθηκαν συγκρίσεις μεταξύ των πειραματικών συνθηκών και της συνθήκης ελέγχου. Πραγματοποιήθηκε ποσοτική καταγραφή της αναφοράς ή μη αναφοράς των σχολίων στις απαντήσεις των συμμετεχόντων ώστε να προσδιοριστεί η έκταση της παρείσφρησης των σχολίων στη διαδικασία νοηματοδότησης.

Όσον αφορά τη συγκριτική ποσοτική ανάλυση, εφαρμόστηκαν οι εξής μέθοδοι: συγκρίσεις αριθμητικών μέσων και πίνακες διασταύρωσης¹⁷ - συγκρίνοντας την αναφορά ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών και της συνθήκης ελέγχου προκειμένου να απαντηθούν τα ακόλουθα ερωτήματα:

- A. Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις πειραματικές συνθήκες σε σχέση με την απόδοση ευθύνης;
- B. Η απόδοση ευθύνης έχει σχέση με την προϋπάρχουσα θέση των ερωτώμενων;
- Γ. Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις πειραματικές συνθήκες σε σχέση με την ενδεικνυόμενη λύση;
- Δ. Η ενδεικνυόμενη λύση έχει σχέση με την προϋπάρχουσα θέση των ερωτώμενων;

¹⁷ Οι πίνακες διασταύρωσης χρησιμοποιήθηκαν για την σύγκριση του είδους ανάγνωσης μεταξύ των πειραματικών συνθηκών.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Όσον αφορά την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, διερευνήθηκε εάν οι συμμετέχοντες, πρώτον, συγκρατούσαν το περιεχόμενο των σχολίων και δεύτερον, εάν και πώς το ενσωμάτωναν στην επιχειρηματολογία τους σε σχέση με την απόδοση ευθύνης και τις ενδεικνυόμενες λύσεις για την οικονομική κρίση στην Κύπρο. Διερευνήθηκε, επίσης, ποιος είναι ο ρόλος των σχολίων ως προς το είδος ανάγνωσης που πραγματοποιούν οι συμμετέχοντες.

Η βασική εξαρτημένη μεταβλητή της έρευνας είναι το είδος της ανάγνωσης, στη βάση της τυπολογίας του Stuart Hall (βλ. σελ. 9 - 10). Για να προσδιοριστεί το είδος ανάγνωσης αλλά και παρείσφρησης των σχολίων, εξεταζόταν σε ποιο βαθμό ο συμμετέχων αποδεχόταν τον ηγεμονικό λόγο ως προς την ευθύνη στο ατομικό επίπεδο και τη λύση του μνημονίου ως μόνη λύση ή εάν αντίστοιχα πραγματοποιούσε διαπραγματευτική ή αντιθετική/κριτική ανάγνωση αποδίδοντας ευθύνες στο συστημικό επίπεδο και αναφέροντας εναλλακτικές λύσεις για την οικονομική κρίση. Ταυτόχρονα, λόγω του ότι το πνεύμα των συζητήσεων και η ευρύτερη αναφορά του ηγεμονικού λόγου διαφάνηκε αρκετά εκτεταμένη στις συζητήσεις με τους συμμετέχοντες, αν διαπιστωνόταν κατά την επαναξιολόγηση των περιπτώσεων ότι ο λόγος του συμμετέχοντα ήταν σε σημαντικό βαθμό ηγεμονικός ή αντιθετικός (ανεξαρτήτως της συνθήκης συμμετοχής), τότε η καταγραφή του είδους της ανάγνωσης πραγματοποιείτο και με βάση αυτό το ποιοτικό κριτήριο.

Οι γενικοί κανόνες που εφαρμόστηκαν ώστε να προσδιοριστεί το είδος ανάγνωσης περιγράφονται πιο κάτω.

Όσον αφορά τη συνθήκη ελέγχου, καταγραφόταν ότι ο/η συμμετέχων/ουσα πραγματοποίησε κυρίαρχη ηγεμονική ανάγνωση αν ανέφερε τουλάχιστον μια από τις ευθύνες και λύσεις που αναφέρονταν στο βίντεο χωρίς παράλληλα να εκφράσει οποιοδήποτε αντιθετικό λόγο. Στην περίπτωση όπου ο/η συμμετέχων/ουσα ανέφερε μια από τις ευθύνες ή/και λύσεις που αναφέρονταν στο βίντεο αλλά παράλληλα εξέφραζε σε κάποιο βαθμό αντιθετικό λόγο, τότε καταγραφόταν ότι πραγματοποίησε διαπραγματευτική ανάγνωση. Τέλος, στην περίπτωση που από τον λόγο του/της συμμετέχοντα/ουσας απουσίαζαν αναφορές σε ευθύνες και λύσεις οι οποίες συνδέονταν με τα στοιχεία που αναφέρονταν στο βίντεο, τότε καταγραφόταν ότι πραγματοποίησε αντιθετική ανάγνωση.

Η ίδια λογική εφαρμόστηκε και στην ανάλυση των πειραματικών συνθηκών. Δηλαδή, στη συνθήκη με τα επικριτικά σχόλια, αν από το λόγο του/της συμμετέχοντα/ουσας απουσίαζαν

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

αναφορές σε ευθύνες και λύσεις που υπήρχαν στο βίντεο και παράλληλα ανέφερε τουλάχιστον ένα στοιχείο ευθύνης ή λύσης από τα σχόλια τότε καταγραφόταν ότι πραγματοποίησε αντιθετική ανάγνωση. Ακολουθούν τρεις χαρακτηριστικές περιπτώσεις συμμετεχόντων, μια για κάθε είδος ανάγνωσης (ηγεμονική, διαπραγματευτική και αντιθετική).

Αρχικά, η ακόλουθη περίπτωση συμμετέχουσας θεωρήθηκε ότι πραγματοποίησε ηγεμονική ανάγνωση αφού απέδωσε την ευθύνη στο ατομικό επίπεδο και προδιόρισε τις λύσεις του μνημονίου ως μόνες λύσεις:

«[...]Εεε ότι είδα και στο βίντεο βασικά ότι ο κάθε ένας εγόραζε πράγματα, έκαμνε δάνεια ξέρω γω. Τσε ηθέλαν ούλλοι να είναι καλοί, να έχουν πολλά τσε εκάμναν δάνεια,...Με τα μέτρα που κόφκουν που τους μισθούς ή με το κούρεμα...με τα μνημόνια της Τρόικας...» (Σ42ΥΠ)

Ταυτόχρονα, η ακόλουθη περίπτωση συμμετέχουσας θεωρήθηκε ότι πραγματοποίησε διαπραγματευτική ανάγνωση, απέδωσε την ευθύνη στο ατομικό για σπατάλες. Ωστόσο, παρουσίασε αντιθετικό λόγο τοποθετώντας ευθύνες στο συστημικό επίπεδο και αναφέροντας εναλλακτικές λύσεις της πλαισίωσης των ειδησεογραφικών οργανισμών:

«[...]βασικά είναι φυσικά λόγω του, της απερισκεψίας τσε ίσως να πω, της αχαριστίας και της αχορταγίας.... Αλλά κυρίως, δεν είναι μόνο στην Κύπρο, είναι λόγω του ότι οι πιο ψηλές χώρες ας το πω, θέλουν να γίνει οικονομική κρίση για να μπορούν να παίρνουν παραπάνω λεφτά που τους ανθρώπους...Εεε μπορεί να το καταφέρει με το να επαναστατήσει, ...» (Σ48ΕΛ)

Παράλληλα, η περίπτωση του ακόλουθου συμμετέχοντα θεωρήθηκε ότι πραγματοποίησε αντιθετική ανάγνωση, αφού τοποθέτησε την ευθύνη στο συστημικό επίπεδο και προσδιόρισε αντιθετικές λύσεις μέσω των επικριτικών σχολίων:

«[...]Εεε η βασική αιτία εγώ πιστεύω είναι οι τράπεζες τσε οι ανακεφαλαιοποιήσεις τους,.. δεν πιστεύω και τόσο ότι θα πρέπει να παραμείνουμε στην συνεργασία μας με την Τρόικα...Δηλαδή, αυτή η κρίση ήταν προσχεδιασμένη...Ότι τούτα ούλα τα πράγματα ήταν προσχεδιασμένα όντως, έτσι πιστεύω και ότι όλοι οι λαοί πρέπει να ενωθούν μεταξύ τους όπως λέει και δαμέ ένα σχόλιο και να διαμαρτυρηθούν και να γίνει μια αλλαγή πολιτικής στην Ευρώπη...» (Σ54ΕΠ)

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι πριν από τη διεξαγωγή της μελέτης πραγματοποιήθηκε πιλοτική έρευνα σε δείγμα 11 συμμετεχόντων όπου διαπιστώθηκαν κάποιοι περιορισμοί σε σχέση με την πλαισίωση των σχολίων και οι οποίοι επιλύθηκαν πριν από τη διεξαγωγή της τελικής μελέτης.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

6.1 Ο ρόλος των σχολίων στη διαδικασία νοηματοδότησης

Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα αφορά τον ρόλο των υποστηρικτικών και επικριτικών σχολίων στη διαδικασία αποκωδικοποίησης του περιεχομένου των ΜΜΕ, εν προκειμένω για την οικονομική κρίση στην Κύπρο. Για να απαντηθεί το ερώτημα αυτό, διερευνάται η σύγκριση μεταξύ των τριών ειδών ανάγνωσης (ηγεμονική, διαπραγματευτική και αντιθετική) στις τρεις συνθήκες της έρευνας. Τα ευρήματα (Πίνακας 6) δείχνουν ότι εντοπίζονται ενδιαφέρουσες διαφορές.

Πίνακας 6: Ποσοστά συμμετεχόντων που πραγματοποίησαν το κάθε είδος ανάγνωσης κατά πειραματική συνθήκη (Συνολικό δείγμα)

Είδος ανάγνωσης	Συνθήκη συμμετοχής			Σύνολο
	Συνθήκη ελέγχου (A)	Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (B)	Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (C)	
Ηγεμονική ανάγνωση	8 (50%)	14 (56%)	2 (7,1%)	24 (34,7%)
Διαπραγματευτική ανάγνωση	6 (37,5%)	10 (40%)	10 (35,7%)	26 (37,6%)
Αντιθετική ανάγνωση	2 (12,5%)	1 (4%)	16 (57,1%)	19 (27,5%)
Σύνολο	16 (100%)	25 (100%)	28 (100%)	69 (100%)

Συγκεκριμένα, στη συνθήκη ελέγχου οι μισοί από τους συμμετέχοντες πραγματοποίησαν ηγεμονική ανάγνωση (n=8), υιοθετώντας τα πλαίσια απόδοσης ευθύνης και εξόδου από την κρίση που αναφέρονταν στο κείμενο των ΜΜΕ, αναπαράγοντας την κυρίαρχη ρητορική:

«[...]Είμαστε και εμείς ως πολίτες, εεε όλοι συνεισφέραμε σε τούτο, όλοι συνεισφέραμε σε τούτη κρίση που ήρτε...Που την στιγμή που τόσο τσερό ετρώαμε και επερνούσαμε καλά, κάποια φάση ήταν να έρτουν και οι επιπτώσεις...» (Σ15ΕΛ)

«[...] Εεε να ξεχάσουν ότι ήξεραν, να αρκέσουν να μαζευκούμαστε τσε να ανάλογα με το μισθό που πιάνουμε να έχουμε τσε τες ανέσεις μας...Έχει ανθρώπους που επιάναν ένα απλό μισθό τσε επιέναν τσε κτίζαν κάτι σπίτια τεράστια...Ήταν ότι εχρειαζόμασταν ότι έγινε...» (Σ8ΥΠ)

Στην ίδια συνθήκη, 37,5% (n=6) πραγματοποίησε διαπραγματευτική ανάγνωση και 12,5% (n=2) πραγματοποίησε αντιθετική ανάγνωση. Αντίστοιχα, στη συνθήκη με τα υποστηρικτικά

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

σχόλια παρατηρείται μικρή αύξηση της ηγεμονικής και της διαπραγματευτικής ανάγνωσης (από 50% σε 56%, n=14 και από 37,5% σε 40%, n=10 αντίστοιχα) και μικρή μείωση της αντιθετικής ανάγνωσης (από 12,5% σε 4%, δηλαδή από δύο σε ένα άτομο). Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει τη μερική σημειωτική δύναμη του κοινού, από τη στιγμή που παρατηρήθηκε σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων που πραγματοποίησε διαπραγματευτική ανάγνωση. Ταυτόχρονα, όμως, επιβεβαιώνει τη δύναμη των ηγεμονικών λόγων να κατευθύνουν τη νοηματοδότηση, που τεκμαίρεται τόσο από το υψηλό ποσοστό αποδοχής της προτιμητέας ανάγνωσης όσο και από το πολύ χαμηλό ποσοστό αντιθετικών αναγνώσεων.

Στη συνθήκη με τα επικριτικά σχόλια παρατηρείται σημαντική μείωση της ηγεμονικής ανάγνωσης σε σύγκριση με τις δύο άλλες συνθήκες (7,1%, n=2) και σημαντική αύξηση της αντιθετικής ανάγνωσης και πάλι σε σύγκριση με τις δύο άλλες συνθήκες (57,1%, n=16). Σε αυτές τις αναγνώσεις, ευθύνες επιρρίπτονται στο συστημικό επίπεδο και αναφέρονται εναλλακτικές λύσεις, πέραν του μνημονίου:

«[...]Αυξάνονται τα κοινωνικά παντοπωλεία, ανεργία πολύ υψηλή. Εε θεωρούμε ασπύμε συνέχεια νέους να μεταναστεύουν,Εεε ότι θεωρώ, βρίσκω πολλά μεγάλο φταίξιμο στες τράπεζες ότι εδιούσαν τσίνα τα ψηλά τα δάνεια με αποτέλεσμα τωρά ο κόσμος να πληρώνει τες απατεωνιές τους ας το πούμε τσε ότι πχ τεράστιες επιχειρήσεις μεγάλες...που χρωστούν δισεκατομμύρια... Αλλά εν βρίσκω φταίξιμο του απλού κόσμου...Εε συμφωνώ ασπύμε με το ότι το μνημόνιο αποτελεί ένα νέο είδος οικονομικής αποικιοκρατίας...Τσε να προσπαθούν να μας πείσουν ότι με το να μας κόψουν τους μισθούς μας, να δεχτούμε το μνημόνιο ενά γίνουν καλύτερα τα πράγματα... τσε θεωρώ δαμε ότι γράφει κάποιος ότι γίνεται προπαγάνδα που τα ΜΜΕ τσε ενοχοποιεί τους πολίτες, μπορεί να με βάλλει να αλλάξω την άποψη μου.. Ότι ασπύμε τούτο σύστημα του καπιταλισμού εε ξεκινά τσε κατάρρευσε τσε εν εκατάρρευσε μόνο στην Κύπρο εκατάρρευσε σε ούλες τες χώρες...να δημιουργηθεί ένας βασικός μισθός για όλους 1000 με 1500.. εν καιρός ο κόσμος να το καταλάβει τσε να διαμαρτυρηθεί...» (Σ7ΕΠ)

Τα ευρήματα αυτά τεκμηριώνουν το ρόλο των επικριτικών σχολίων ως προς την ανάγνωση του κειμένου και ειδικότερα τη δυνατότητά τους να ενισχύσουν τις αντιθετικές αναγνώσεις και να αποδυναμώσουν τις ηγεμονικές αναγνώσεις των κυρίαρχων αφηγήσεων για την οικονομική κρίση στο συγκεκριμένο δείγμα.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Ένα σημαντικό ζήτημα σε σχέση με το ρόλο των σχολίων αφορά το ερώτημα κατά πόσο οι αναγνώσεις στις πειραματικές συνθήκες επηρεάστηκαν πραγματικά από τα ίδια τα σχόλια ή από εξωγενείς παράγοντες (π.χ. την κυκλοφορία αντι-ηγεμονικών λόγων ευρύτερα στη δημόσια σφαίρα, τη χρήση ‘εναλλακτικών’ πηγών πληροφόρησης, τις διαπροσωπικές συζητήσεις ή ακόμη και τις ίδιες τις εμπειρίες των συμμετεχόντων). Η διερεύνηση όλων αυτών των παραγόντων δεν ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, γιατί θα απαιτούσε τη διενέργεια συνεντεύξεων σε βάθος και επομένως την αναπόφευκτη μείωση του αριθμού των συμμετεχόντων, καθιστώντας αδύνατη την υλοποίηση του πειραματικού σχεδιασμού. Μολονότι η επίδραση αυτών των παραγόντων δεν μπορεί να αποκλειστεί, διερευνήθηκε ο βαθμός παρείσφρησης των σχολίων στις απαντήσεις των συμμετεχόντων, προκειμένου να διαπιστωθεί η έκταση στην οποία ρηματικά στοιχεία από τα σχόλια ενσωματώθηκαν στο λόγο των συμμετεχόντων.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 7, διαπιστώνεται σημαντική παρείσφρηση καθώς όλα τα σχόλια των δύο πειραματικών συνθηκών έτυχαν αναφοράς από τους συμμετέχοντες. Και στις δύο πειραματικές συνθήκες, οι περισσότεροι συμμετέχοντες ενσωμάτωσαν στο λόγο τους στοιχεία από περισσότερα από δύο σχόλια (λέξεις και σε κάποιες περιπτώσεις φράσεις που αναφέρονταν στα σχόλια). Συνολικά, 50 από τους 53 συμμετέχοντες που συμμετείχαν στις πειραματικές συνθήκες ανέφεραν έστω και ένα στοιχείο από τα σχόλια.

Πίνακας 7: Αριθμός συμμετεχόντων που ανέφεραν στοιχεία από τα σχόλια

	Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (n=25)	Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (n=28)	Σύνολο
Θετική αναφορά σε ένα ή δύο στοιχεία σχολίων	9	8	17
Θετική αναφορά σε περισσότερα από δύο στοιχεία σχολίων	14	19	33
Καμία θετική αναφορά σε στοιχεία σχολίων	2	1	3
Σύνολο	25	28	53

Ενδιαφέρον έχει επίσης να διαπιστωθεί ποια από τα σχόλια χρησιμοποιήθηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους συμμετέχοντες. Όσον αφορά τα υποστηρικτικά σχόλια, οι πλείστοι συμμετέχοντες (ποσοστό μεγαλύτερο από το 45% του δείγματος της συγκεκριμένης συνθήκης, βλ. Πίνακα 8) ανέφεραν στοιχεία από τρία σχόλια (2ΥΠ, 3ΥΠ και 5ΥΠ, βλ. Παράρτημα Δ για την ακριβή διατύπωση των σχολίων).

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Για παράδειγμα, όσον αφορά το σχόλιο που αναφερόταν στην Τρόικα ως μόνη λύση για το «νοικοκύρεμα» της Κυπριακής οικονομίας (3ΥΠ), μια συμμετέχουσα ανέφερε:

«[...]Που ήταν αλήθειες βασικά τα περισσότερα, ότι η Τρόικα βοήθησε στο να νοικοκυρευτούμε ουσιαστικά, ότι λόγω της κακοδιαχείρισης φτάσαμε σε αυτό το σημείο...» (Σ69ΥΠ)

Αντίστοιχα, σχετικά με το σχόλιο για το ότι δεν θα μπορούσε να τα καταφέρει μόνη της η Κυπριακή δημοκρατία (5ΥΠ), άλλος συμμετέχων ανέφερε:

«[...]Διότι, θα φοβούνταν ότι θα χάσουν ψήφους, ότι θα χάσουν λεφτά και αυτά. Που σημαίνει ότι ευτυχώς να το θέσω έτσι και το ευτυχώς έτσι σε εισαγωγικά που ήρθε η Τρόικα για να μπορέσει κάποιος να μας το επιβάλλει αυτό...» (Σ68ΥΠ)

Όσον αφορά τα επικριτικά σχόλια, οι πλείστοι συμμετέχοντες (ποσοστό μεγαλύτερο από 45% του δείγματος της συγκεκριμένης συνθήκης, βλ. Πίνακα 8) ανέφεραν στοιχεία από πέντε σχόλια (1ΕΠ, 3ΕΠ, 4ΕΠ, 5ΕΠ και 7ΕΠ). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το σχόλιο που αναφερόταν στην περίπτωση της Ισλανδίας και στο μνημόνιο ως ένα νέο είδος αποικιοκρατίας (3ΕΠ), που αναφέρθηκε από έναν συμμετέχοντα:

«[...]Εγώ πιστεύω να φύγει η Τρόικα, να μην ξανα έρθει, όπως είδα και στο δαμέ στα σχόλια, η Ισλανδία, ξεπέρασε χωρίς την Τρόικα και εμείς μπορούμε, και εμείς μπορούμε γιατί είμαστε ένα νησί που πέρασε πολλά πράγματα, πολλούς πολέμους, πολλές κατοχές, ξηρασίες και καταφέραμε...» (Σ67ΕΠ)

Αντίστοιχα, όσον αφορά το σχόλιο που απέδιδε ευθύνες σε τραπεζικό σύστημα και αναφερόταν σε προσχεδιασμένη στρατηγική (5ΕΠ), μία συμμετέχουσα ανέφερε:

«[...]Άρεσε μου το σχόλιο ότι ήταν προσχεδιασμένα εδώ και χρόνια και ότι οι τραπεζίτες αφήναμας να δανειζόμαστε με ψηλά επιτόκια, εε τσε έτσι οι τόκοι τσε το χρέος αυξάνουνταν αντί να μειώνονται...με κύρια νομίζω την ασυδοσία των τραπεζών τόσα χρόνια, οι οποίες απλώναν το χέρι τους μέχρι τσαμέ που δεν έφτανε με αποτέλεσμα να μείνουν και οι ίδιες εκτεθειμένες αλλά τσε οι πολίτες οι οποίοι τις εμπιστεύθηκαν τόσα χρόνια...» (Σ7ΕΠ)

Υπήρξαν όμως και περιπτώσεις όπου παρόλο που οι συμμετέχοντες υιοθέτησαν στοιχεία από τα επικριτικά σχόλια, δεν πραγματοποίησαν εξολοκλήρου αντιθετική ανάγνωση. Για παράδειγμα, στο παρακάτω απόσπασμα ο συμμετέχων υιοθέτησε στοιχεία από τα σχόλια

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

αλλά πραγματοποίησε διαπραγματευτική ανάγνωση αποδεχόμενος τη λογική απόδοσης ευθύνης στους απλούς πολίτες:

«[...] Οπότε αν δοθεί κάποια ευκαιρία να διαγραφούν κάποια από τα χρέη για να ξεκινήσει κάτι από την αρχή αλλά με νέους στόχους, νέες προοπτικές...ήταν προσχεδιασμένα όλα, όλα προσχεδιασμένα... ενομίζαν ότι στην Κύπρο ένα ζουν σαν τους βασιλιάδες επειδή έτσι ήταν που τα παλιά τα χρόνια τσε επέμεν ότι είμαστε άρχοντες...» (Σ4ΕΠ)

Πίνακας 8: Βαθμός παρείσφρησης επιμέρους σχολίων

Σχόλια	Αριθμός συμμετεχόντων που ανέφεραν στοιχεία από τα σχόλια (πειραματικές συνθήκες)	
Υποστηρικτικά	Υποστηρικτικά σχόλια (n=25)	Επικριτικά σχόλια (n=28)
1ΥΠ	3 (12%)	
2ΥΠ	14 (56%)	
3ΥΠ	12 (48%)	
4ΥΠ	7 (28%)	
5ΥΠ	16 (64%)	
6ΥΠ	4 (16%)	
7ΥΠ	8 (32%)	
Επικριτικά		
1ΕΠ		15 (53,5%)
2ΕΠ		4 (14,2%)
3ΕΠ		13 (46,4%)
4ΕΠ		17 (60,7%)
5ΕΠ		15 (53,5%)
6ΕΠ		10 (35,7%)
7ΕΠ		15 (53,5%)

6.2 Η νοηματοδότηση των ευθυνών και των λύσεων στις πειραματικές συνθήκες

Παράλληλα με τη διερεύνηση του ρόλου των σχολίων ως προς το είδος ανάγνωσης, διερευνήθηκε πιο συστηματικά ο ρόλος τους στην υιοθέτηση από τους συμμετέχοντες συγκεκριμένων ευθυνών και λύσεων σε σχέση με την οικονομική κρίση στην Κύπρο. Τα επιμέρους ερωτήματα που τέθηκαν ήταν τα εξής:

- Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις πειραματικές συνθήκες σε σχέση με την απόδοση ευθύνης;

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

- Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις πειραματικές συνθήκες σε σχέση με την ενδεικνυόμενη λύση;

Τα ερωτήματα αυτά διερευνήθηκαν μέσα από την καταμέτρηση των ευθυνών και των λύσεων περί της οικονομικής κρίσης που ανέφεραν οι συμμετέχοντες στο λόγο τους. Κάθε ευθύνη και λύση κωδικοποιήθηκε ως μεταβλητή (με τιμές 0 και 1), ανάλογα με το αν ανέκυπτε στο λόγο κάθε συμμετέχοντα. Οι μεταβλητές αυτές περιλαμβάνουν τις ευθύνες και λύσεις που αναφέρονταν στο βίντεο, στο βίντεο και στα υποστηρικτικά σχόλια, στα επικριτικά σχόλια ή ανέκυπταν από τους ίδιους τους συμμετέχοντες ως νέα στοιχεία (βλ. Πίνακα 9). Στη συνέχεια, για να μειωθεί ο αριθμός των επιμέρους μεταβλητών, δημιουργήθηκαν έξι νέες μεταβλητές, αθροίζοντας τις τιμές των επιμέρους μεταβλητών ανάλογα με το αν οι ευθύνες και λύσεις αναφέρονταν στο βίντεο, στα υποστηρικτικά ή στα επικριτικά σχόλια (βλ. Πίνακα 10).

Πίνακας 9: Επιμέρους ευθύνες και λύσεις που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες

Ευθύνες	Θέση (κωδικός)
1. Υψηλοί μισθοί πολιτών	ΕΛ (βίντεο και ΥΠ σχόλια) (2ΥΠ)
2. Φοροδιαφυγή πολιτών	ΕΛ (βίντεο και ΥΠ σχόλια) (6ΥΠ)
3. Σπατάλες και μη εξυπηρετούμενα δάνεια	ΕΛ (βίντεο και ΥΠ σχόλια) (2ΥΠ)
4. Ανίκανο πολιτικό σύστημα	(ΥΠ σχόλια) (5ΥΠ)
5. Τεμπέληδες Κύπριοι	(ΥΠ σχόλια) (7ΥΠ)
6. Μνημόνιο/Αποικιοκρατία (ανεργία, μετανάστευση, κοινωνικά παντοπωλεία)	(ΕΠ σχόλια) (1ΕΠ και 3ΕΠ)
7. Τράπεζες-μεγαλοεπιχειρηματίες	(ΕΠ σχόλια) (5ΕΠ)
8. Προσχεδιασμένη στρατηγική-Εκποιώσεις	(ΕΠ σχόλια) (5ΕΠ)
9. Υψηλοί μισθοί πολιτικών	(ΕΠ σχόλια) (6ΕΠ)
10. Καπιταλισμός-Φτώχεια-Προπαγάνδα ΜΜΕ	(ΕΠ σχόλια) (7ΕΠ)
11. Νέες ευθύνες (ανέφεραν οι συμμετέχοντες)	
Λύσεις	
1. Μόνη λύση η Τρόικα	ΕΛ (βίντεο)
2. Μόνη λύση το «κούρεμα»	ΕΛ (βίντεο)
3. Μείωση μισθών-Τρόικα	ΕΛ (βίντεο)
4. Προστασία τραπεζών	(ΥΠ σχόλια) (1ΥΠ)
5. Τέρμα στις σπατάλες – πληρωμή δανείων	(ΥΠ σχόλια) (2ΥΠ)
6. «Νοικοκύρεμα» - Μείωση παχυλών μισθών	(ΥΠ σχόλια) (3ΥΠ και 5ΥΠ)
7. Τρόικα – Εθνικό ζήτημα	(ΥΠ σχόλια) (4ΥΠ)
8. Υπομονή (μη διαμαρτυρία)	(ΥΠ σχόλια και ΕΛ/ βίντεο) (7ΥΠ)
9. Διαγραφή δανείων πολιτών	(ΕΠ σχόλια) (2ΕΠ)
10. Διαγραφή δανείων χωρών – Ξεσηκωμός Ευρωπαϊκού Νότου	(ΕΠ σχόλια) (3ΕΠ)
11. Μείωση τιμών αγαθών – Επένδυση στον τουρισμό	(ΕΠ σχόλια) (4ΕΠ)
12. Να πληρώσουν οι τράπεζες – Μείωση επιτοκίων	(ΕΠ σχόλια) (5ΕΠ)
13. Αναδιανομή πλούτου	(ΕΠ σχόλια) (6ΕΠ)
14. Διαμαρτυρίες και απεργίες	(ΕΠ σχόλια) (7ΕΠ)
15. Νέες λύσεις (ανέφεραν οι συμμετέχοντες)	

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Ξεκινώντας από τη σύγκριση των αριθμητικών μέσων των ευθυνών και λύσεων που αναφέρθηκαν στο βίντεο (στις οποίες εκτέθηκαν όλοι οι συμμετέχοντες) μεταξύ των πειραματικών συνθηκών, παρατηρούμε ότι η αναφορά αυτών των ευθυνών και λύσεων αυξάνεται στη συνθήκη των υποστηρικτικών σχολίων σε σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου και μειώνεται στη συνθήκη των επικριτικών σχολίων (σε σύγκριση και με τις δύο άλλες συνθήκες) (Πίνακας 10). Τα ευρήματα αυτά δηλώνουν ότι τα σχόλια που ενισχύουν τον ηγεμονικό λόγο του βίντεο συμβάλλουν στη συχνότερη αναπαραγωγή του, ενώ αντίθετα τα επικριτικά σχόλια τον αποδυναμώνουν, ενισχύοντας την αντιθετική ανάγνωση. Ένα παράδειγμα συμμετέχοντα που αναπαρήγαγε τον ηγεμονικό λόγο, αναφέροντας δύο από τις τέσσερις λύσεις που υπήρχαν στο βίντεο, ακολουθεί παρακάτω:

«[...]Εεε ο μόνος τρόπος να το ξεπεράσει είναι να αλλάξουμε νοοτροπία. Δηλαδή, εεε να σταματήσουμε να κλαιγόμαστε τσε να διαμαρτυρόμαστε για πράγματα που έπρεπε εμείς να τα κάνουμε...Εεε το άλλο, αν δεν ερχόταν η Τρόικα από μόνοι μας δεν θα μπορούσαμε να τα, να σταθούμε στα πόδια μας. Η Τρόικα, ήρθε για να μας βοηθήσει...» (Σ59ΥΠ)

Περνώντας στις ευθύνες και λύσεις που αναφέρονταν μόνο στα υποστηρικτικά σχόλια, στον Πίνακα 10 παρατηρούμε αντίστοιχες τάσεις. Μολονότι δεν αναφέρονταν καθόλου στο βίντεο, κάποιοι συμμετέχοντες ανέφεραν αυτά τα στοιχεία αναπτύσσοντας τις θέσεις τους για την οικονομική κρίση – προφανώς ανακαλώντας τα από πρότερη έκθεσή τους σε αυτές τις πληροφορίες και επιχειρήματα. Ωστόσο, η αναφορά αυτών των ευθυνών και λύσεων αυξάνεται στη συνθήκη των υποστηρικτικών σχολίων και μειώνεται στη συνθήκη των επικριτικών σχολίων. Οι πέντε από τις έξι συνολικά ευθύνες και λύσεις που εμφανίστηκαν μόνο στα υποστηρικτικά σχόλια, έτυχαν αναφοράς από μεγαλύτερο ποσοστό συμμετεχόντων στη συνθήκη των υποστηρικτικών σχολίων (βλ. Παράρτημα Ε). Για παράδειγμα, το παρακάτω απόσπασμα περιέχει αναφορές σε δύο ευθύνες και τρεις λύσεις των υποστηρικτικών σχολίων:

«[...]Η σπατάλη, τα λεφτά πήγαιναν εκεί που δεν έπρεπε να πηγαίνουν,...εεε δεν κάνουμε κάτι για να το αλλάξουμε, ζούμε σε ένα λήθαργο, δεν ζυπνήσαμε ακόμα... να δουλεύουμε σκληρά όλοι...έπρεπε να γίνει μείωση μισθών,.. Εεε πιστεύω αυτό που λέει, που αναφέρεται ότι αν φύγουμε από την Ευρωπαϊκή Ένωση ποιος θα μας προστατέψει από τους Τούρκους...Να σταματήσουν τις σπατάλες, να

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

συνειδητοποιήσουν ότι έχει κρίση στην Κύπρο, ότι έχει άτομα που πεινούν, να μην τα πετάσουν από εδώ και από εκεί....πιστεύω ότι, ότι ήταν η Τρόικα η μόνη μας λύση, λόγω του ότι μόνοι μας δεν μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα...» (Σ66ΥΠ)

Πίνακας 10: Σύγκριση αριθμητικών μέσων αναφοράς ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (Συνολικό δείγμα)

		Συνθήκη συμμετοχής												
		Συνθήκη ελέγχου (A)			Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (B)			Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (C)						
		Mean	N	Std. Dev	Mean	N	Std. Dev	Mean	N	Std. Dev	Mean Square Between Groups	Within Groups	F	Sig.
Βίντεο	Ευθύνες (κλίμακα 0-3)	,9375	16	,929	1,4000	25	,645	,7143	28	,763	3,167	,586	5,408	,007
	Λύσεις (κλίμακα 0-4)	1,4375	16	,728	1,6800	25	1,144	,7143	28	,976	6,599	,986	6,691	,002
ΥΠ σχόλια	Ευθύνες (κλίμακα 0-2)	,2500	16	,448	,8400	25	,624	,1786	28	,390	3,245	,250	13,005	,000
	Λύσεις (κλίμακα 0-4)	1,2500	16	,857	1,7600	25	1,091	,5000	28	,694	10,633	,796	13,352	,000
ΕΠ σχόλια	Ευθύνες (κλίμακα 0-5)	2,1875	16	,834	1,6000	25	,913	3,0714	28	1,303	14,519	1,156	12,560	,000
	Λύσεις (κλίμακα 0-6)	,7500	16	,857	,8800	25	,781	2,6786	28	1,389	28,532	1,178	24,221	,000

Όσον αφορά τις ευθύνες και λύσεις που παρουσιάστηκαν στη συνθήκη με τα επικριτικά σχόλια, αυτές παρουσιάζουν μεγαλύτερο αριθμητικό μέσο στη συνθήκη των επικριτικών σχολίων. Από τις έντεκα ευθύνες και λύσεις που εμφανίστηκαν στα επικριτικά σχόλια, οι δέκα έτυχαν αναφοράς από μεγαλύτερο ποσοστό συμμετεχόντων στη συνθήκη με τα επικριτικά σχόλια (βλ. Παράρτημα Ε). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, στο οποίο αναφέρθηκαν πέντε ευθύνες και τέσσερις λύσεις των επικριτικών σχολίων, είναι το εξής:

«[...]Εεε οι αιτίες είναι τα κόμματα και οι πολιτικοί...να γίνει ο φτωχός πιο φτωχός, εξευτελισμός του ανθρώπου και οι πλούσιοι να γίνονται πιο πλούσιοι, να μεταφέρεται το κεφάλαιο στους πιο πλούσιους τσε καμία μεταρρύθμιση....Εεεε εντάξει ο κόσμος φαίνεται ότι εκατάλαβεν για την προπαγάνδα των ΜΜΕ..., 20 – 25% ανεργία, μισθοί 500 ευρώ, εξευτελισμός του ανθρώπου,...δηλαδή, είναι όλα

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

ψέματα, είναι όλα στημένα, κανένα μέτρο δεν λήφθηκε....Εεε οι άνεργοι, παραμένουν και θα παραμένουν γιατί δεν μειώνονται τα επιτόκια και τούτα ούλα και απατεώνες τραπεζίτες..να μειωθούν οι μισθοί των αγάπαρων πολιτικών λέει κάποια και να γίνει αναδιανομή του πλούτου και με τούτο θα έχουμε ένα βασικό μισθό για όλους 1000 με 1500 ευρώ... Πρέπει να πέσει και η τιμή του ίντερνετ και της βενζίνης και τούτα ούλα...Το μόνο που μπορείς να κάνεις είναι να γίνει μια κατάληψη της Βουλής...» (Σ65ΕΠ)

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι σημαντικό ποσοστό συμμετεχόντων σε όλες τις συνθήκες συμμετοχής ανέφερε νέες ευθύνες και λύσεις οι οποίες δεν είχαν αναφερθεί στην πλαισίωση καμίας συνθήκης (βλ. Παράρτημα Ε). Η κύρια θεματική νέων ευθυνών προσδιόριζε ως υπαίτιο για την οικονομική κρίση: την ανεργία λόγω της καθόδου μεταναστών στην Κύπρο. Για παράδειγμα, ένας συμμετέχων ανέφερε:

«[...] Ναι, ναι, δηλαδή, όταν πήγε ο ένας θείος μου στο.., στις κοινωνικές ασφαλίσσεις να υπογράψει για ανεργιακό, έξω από τις κοινωνικές ασφαλίσσεις, δούλευαν οι, εκάμαναν επιδιορθώσεις οι ξένοι, δηλαδή, πήγαιναν οι Κυπριαίοι να υπογράφουν και βλέπαν τους ξένους να δουλεύουν...» (Σ43ΕΠ)

Οι κύριες νέες θεματικές λύσεων ήταν: α. το άνοιγμα νέων θέσεων εργασίας, β. να συμβουλευτεί η Κυπριακή δημοκρατία νέους εμπειρογνώμονες για οικονομικά θέματα, γ. οι Κύπριοι πολίτες να λειτουργούν με βάση το συλλογικό καλό, δ. επένδυση στο φυσικό αέριο και ε. επιστροφή στο εθνικό νόμισμα.

«[...]Ναι, είναι οι νέες ιδέες, υπάρχουν διάφορες στατιστικές, διάφορες αναφορές από οικονομολόγους που είχα μελετήσει στο παρελθόν...» (Σ4ΕΠ)

«[...]Να βλέπουν το συλλογικό καλό, τσε να βλέπουν το καλό όλων...» (Σ44ΥΠ)

Συνοψίζοντας, τα μέχρι στιγμής ευρήματα προκύπτει ότι τα υποστηρικτικά σχόλια ενισχύουν την αναπαραγωγή του ηγεμονικού λόγου, σε επίπεδο ευθυνών και λύσεων, από τους ειδησεογραφικούς οργανισμούς, ενώ τα επικριτικά σχόλια ενισχύουν την αναφορά αντιθετικών ευθυνών και λύσεων συμβάλλοντας στην άρθρωση κριτικής στον ηγεμονικό λόγο των ειδησεογραφικών οργανισμών.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

6.3 Ο ρόλος της προϋπάρχουσας θέσης στη διαδικασία αποκωδικοποίησης και απόδοσης ευθυνών και λύσεων

Στο υποκεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα ευρήματα του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος για τον ρόλο της προϋπάρχουσας θέσης ως προς το είδος ανάγνωσης και την απόδοση ευθυνών και λύσεων από τους συμμετέχοντες μεταξύ των πειραματικών συνθηκών. Οι συμμετέχοντες είχαν ερωτηθεί δύο ερωτήσεις προτού εκτεθούν στην πειραματική διαδικασία ώστε να προσδιοριστεί η προϋπάρχουσα θέση τους. Η πρώτη ερώτηση αναφερόταν στο κατά πόσο οι συμμετέχοντες συμφωνούσαν με την ένταξη της Κύπρου στο μνημόνιο και η δεύτερη αναφερόταν στο κατά πόσο συμφωνούσαν στην εφαρμογή όλων των μέτρων που προνοεί το μνημόνιο (βλ. Παράρτημα Β). Ακολουθούν τα σημαντικότερα ευρήματα που προκύπτουν από τη σύγκριση των τεσσάρων πιθανών απαντήσεων (δύο για κάθε ερώτηση), παρόλο που στις τέσσερις περιπτώσεις ο αριθμός των συμμετεχόντων είναι περιορισμένος.

6.3.1 Ηγεμονική προϋπάρχουσα θέση: συμφωνία με την ένταξη στο μνημόνιο και την εφαρμογή των μέτρων

Συγκρίνοντας το είδος ανάγνωσης μεταξύ των πειραματικών συνθηκών για τους συμμετέχοντες που απάντησαν «κυρίως συμφωνώ» στις δύο ερωτήσεις για την προϋπάρχουσα θέση, παρατηρείται ότι η προϋπάρχουσα θέση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως προς το είδος ανάγνωσης.

Αρχικά, εξετάζοντας τα ευρήματα για τους συμμετέχοντες που συμφωνούσαν με την ένταξη της Κύπρου στο μνημόνιο (και επομένως ευθυγραμμίζονταν με την κυρίαρχη άποψη που προβλήθηκε ευρέως από τα MME), στη συνθήκη ελέγχου οι περισσότεροι (60%, n=6) πραγματοποίησαν ηγεμονική ανάγνωση έναντι 40% (n=4) που τήρησαν διαπραγματευτική θέση, ενώ κανείς συμμετέχων δεν πραγματοποίησε αντιθετική ανάγνωση. Στη συνθήκη με τα υποστηρικτικά σχόλια παρατηρούμε ότι αυξάνεται ελαφρώς το ποσοστό αυτών που πραγματοποίησαν ηγεμονική ανάγνωση (από 60% σε 66,6%, n=8). Όσον αφορά τη συνθήκη των επικριτικών σχολίων, αν και δεν υπάρχει ικανοποιητικό δείγμα για σύγκριση (μόλις 6 συμμετέχοντες), μειώνεται το ποσοστό ηγεμονικών αναγνώσεων και παρατηρείται μία μόνο περίπτωση αντιθετικής ανάγνωσης – παρατηρείται, ωστόσο, αύξηση των διαπραγματευτικών αναγνώσεων (Πίνακας 11). Αντίστοιχη εικόνα παρατηρείται και στους συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι συμφωνούν με την εφαρμογή όλων των μέτρων που συμφωνήθηκαν με την

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Τρόικα, με τη διαφορά ότι δεν υπήρχε καμία αντιθετική ανάγνωση, ούτε στη συνθήκη με τα επικριτικά σχόλια (Πίνακας 12). Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι οι συμμετέχοντες των οποίων η προϋπάρχουσα θέση συμφωνεί με τις κυρίαρχες αντιλήψεις είναι περισσότερο πιθανό να πραγματοποιήσουν ηγεμονική ανάγνωση των κειμένων των ΜΜΕ εκτιθέμενοι σε υποστηρικτικά σχόλια και διαπραγματευτική ανάγνωση εκτιθέμενοι σε επικριτικά σχόλια. Είναι όμως λιγότερο πιθανό να πραγματοποιήσουν αντιθετική ανάγνωση, ανεξαρτήτως του εάν εκτεθούν σε επικριτικά σχόλια.

Πίνακας 11: Ποσοστά συμμετεχόντων που πραγματοποίησαν το κάθε είδος ανάγνωσης κατά πειραματική συνθήκη (μόνο συμμετέχοντες που συμφωνούσαν με την ένταξη στο μνημόνιο)

Είδος ανάγνωσης	Συνθήκη συμμετοχής			Σύνολο
	Συνθήκη ελέγχου (A)	Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (B)	Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (C)	
Ηγεμονική ανάγνωση	6 (60%)	8 (66,6%)	2 (33,3%)	16 (57,1%)
Διαπραγματευτική ανάγνωση	4 (40%)	4 (33,3%)	3 (50%)	11 (39,2%)
Αντιθετική ανάγνωση	0	0	1 (16,6%)	1 (3,5%)
Σύνολο	10 (100%)	12 (100%)	6 (100%)	28 (100%)

Πίνακας 12: Ποσοστά συμμετεχόντων που πραγματοποίησαν το κάθε είδος ανάγνωσης κατά πειραματική συνθήκη (μόνο συμμετέχοντες που συμφωνούσαν με την εφαρμογή όλων των μέτρων)

Είδος ανάγνωσης	Συνθήκη συμμετοχής			Σύνολο
	Συνθήκη ελέγχου (A)	Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (B)	Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (C)	
Ηγεμονική ανάγνωση	6 (60%)	7 (70%)	1 (25%)	14 (58,3%)
Διαπραγματευτική ανάγνωση	4 (40%)	3 (30%)	3 (75%)	10 (41,6%)
Αντιθετική ανάγνωση	0	0	0	0
Σύνολο	10 (100%)	10 (100%)	4 (100%)	24 (100%)

Ορισμένα παραδείγματα μπορούν να φωτίσουν αυτές τις πτυχές. Στο πρώτο απόσπασμα ο συμμετέχων, του οποίου η προϋπάρχουσα θέση συμφωνεί με την ένταξη της Κύπρου στο μνημόνιο, υπό τη διαμεσολάβηση των υποστηρικτικών σχολίων πραγματοποίησε ηγεμονική ανάγνωση: αναπαρήγαγε τις ευθύνες των πολιτών σχετικά με τις σπατάλες και τα δάνεια και

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

προέκρινε το μνημόνιο ως μόνη λύση για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, υιοθετώντας, ταυτόχρονα, στοιχεία στο λόγο του από το σχόλιο 2ΥΠ:

«[...]Αλλά, τούτο με την απληστία που θέλουν να πιάν ούλοι να κάμουν δάνεια, εκάμαν δάνεια τσε δεν μπορούσαν να τα πληρώσουν είναι αυτό που μας οδήγησε δαμέ...Πιστεύω ότι είναι καλά τούτα που εκάμαν, ασχέτως αν ο κόσμος δεν έχει να φάει τωρά, αν δεν παίρνονταν τούτα μέτρα έτσι ώστε να, μακροχρόνια να έχουμε ανάπτυξη, ήταν να, ήταν να καταρρεύσουμε...» (Σ44ΥΠ)

Ταυτόχρονα, στο παρακάτω απόσπασμα, ο συμμετέχων πραγματοποίησε ηγεμονική ανάγνωση και ανέφερε δύο από τις λύσεις των υποστηρικτικών σχολίων:

«[...]δηλαδή, ότι εεε πολλοί λένε σε σχόλια ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια έχουν ξεπεράσει, ότι ανέρχονται σε κάποιο μεγάλο ποσοστό τσε πολλοί δεν τα έχουν ξεπληρώσει...Εντάξει, ένα άλλο που μου έκαμε εε εντύπωση είναι το ότι ένας έκαμε σε σχόλιο να μεν διαμαρτύρονται οι περισσότεροι και να δουλέψουν ασπούμε ότι υπάρχουν δουλειές, πιστεύω το και εγώ τούτο. Ότι άμαν θέλει ο άνθρωπος να έβρει δουλειά, βρίσκει και εν τούτο που είπα και πριν....» (Σ28ΥΠ)

Από την άλλη πλευρά, άλλος συμμετέχων, υπό τη διαμεσολάβηση των επικριτικών σχολίων, πραγματοποίησε διαπραγματευτική ανάγνωση χρησιμοποιώντας στοιχεία από δύο επικριτικά σχόλια ως προς τις ευθύνες και τις λύσεις:

«[...]Α για την κρίση στην Κύπρο όχι ήταν προσχεδιασμένα όλα, όλα προσχεδιασμένα...Οπότε αν δοθεί κάποια ευκαιρία να διαγραφούν κάποια από τα χρέη για να ξεκινήσει κάτι από την αρχή αλλά με νέους στόχους, νέες προοπτικές...» (Σ4ΕΠ)

Η τέταρτη συμμετέχουσα πραγματοποίησε διαπραγματευτική ανάγνωση αποδίδοντας ευθύνες στο πολιτικό και τραπεζικό σύστημα, επικροτώντας παράλληλα την πρόβλεψη του μνημονίου για μείωση μισθών και εκφράζοντας κριτική προς τα επικριτικά σχόλια:

«[...]Ναι, πιστεύω ότι θα πρέπει να παραμείνουμε στην συνεργασία μας με την Τρόικα γιατί εφόσον εξεκινήσαμε μια, εε ένα δάνειο, εε επειδή τσίνοι εν οι δανειστές μας...Η ασπούμε τσίνα τα αυτοκίνητα, οι λιμουζίνες του προέδρου ή των βουλευτών να μειωθούν λίγο, να πιάσουν κάτι πιο μικρό...επειδή εμείς είχαμε επενδύσει πολλά στις τράπεζες στην Ελλάδα. Εεε τσε γενικότερα η παγκόσμια οικονομική κρίση...

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Εγώ, πιστεύω ότι είναι καλά...Αλλά μέχρι τότε οφείλουμε να ακολουθούμε το μνημόνιο για να τελειώσει τσε να μπορούμε που μόνοι μας να τα διαχειριστούμε μετά... να ακολουθήσουμε το μνημόνιο πιστεύω...τάχα μειώσεις μισθών...ανήκουν σε κάποιο πολιτικό χώρο αλλά εν μπορείς να λείεις ότι ούλα τα ΜΜΕ φκάλουν ασπούμε που το μυαλό τους ότι εεε ότι κάμνουν την κρίση τούτη, εν υπάρχει ότι κάμνουν την κρίση τούτη...» (Σ16ΕΠ)

Στη συνέχεια, εξετάστηκε η σύγκριση αριθμητικών μέσων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών όσον αφορά την απόδοση ευθυνών και λύσεων για τους συμμετέχοντες που απάντησαν «κυρίως συμφωνώ» για την ένταξη της Κύπρου στο μνημόνιο. Παρατηρούμε ότι, πρώτον, η αναφορά ευθυνών και λύσεων που περιέχονται στο βίντεο αυξάνεται στη συνθήκη των υποστηρικτικών σχολίων σε σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου. Στη συνθήκη των επικριτικών σχολίων, αν και μειώνεται σε σύγκριση με τη συνθήκη των υποστηρικτικών σχολίων, παραμένει υψηλότερη από τη συνθήκη ελέγχου. Αυτό σημαίνει ότι όταν η προϋπάρχουσα θέση ευθυγραμμίζεται με τον ηγεμονικό λόγο, αυξάνεται η υιοθέτησή του από τους συμμετέχοντες εκτιθέμενοι σε υποστηρικτικά σχόλια. Τα επικριτικά σχόλια, από την άλλη πλευρά, δεν φαίνεται να παίζουν κάποιο ρόλο.

Δεύτερον, οι συμμετέχοντες που συμφωνούν με την πλαισίωση των ειδησεογραφικών οργανισμών αναφέρουν συχνότερα ευθύνες και λύσεις που υπήρχαν στα υποστηρικτικά σχόλια, αναδεικνύοντας το ρόλο των τελευταίων στην απόδοση ευθυνών και λύσεων (Πίνακας 13). Τρίτον, ευθύνες και λύσεις που αμφισβητούν τις κυρίαρχες θέσεις αναφέρονται λιγότερο συχνά από τους συμμετέχοντες όταν αυτοί εκτίθενται σε υποστηρικτικά σχόλια, σε σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου. Τα ευρήματα για το ρόλο των επικριτικών σχολίων διαφέρουν ως προς τις ευθύνες και τις λύσεις. Η αναφορά αντιθετικών ευθυνών δεν αυξάνεται (σε σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου), όταν οι συμμετέχοντες εκτίθενται σε επικριτικά σχόλια, επιβεβαιώνοντας και πάλι ότι τα τελευταία δεν είναι ικανά να επηρεάσουν τη νοηματοδότηση σε άτομα που εκ των προτέρων συναινούν προς την κυρίαρχη ιδεολογία. Αυτή η επίδραση παρατηρείται μόνο ως προς τις λύσεις, από τη στιγμή που αντιθετικές λύσεις αναφέρονται συχνότερα υπό τη διαμεσολάβηση των επικριτικών σχολίων σε σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου (Πίνακας 13).

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Πίνακας 13: Σύγκριση αριθμητικών μέσων αναφοράς ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (μόνο συμμετέχοντες που συμφωνούσαν με την ένταξη στο μνημόνιο)

		Συνθήκη συμμετοχής												
		Συνθήκη ελέγχου (A)			Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (B)			Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (C)						
		Mean	N	Std. Dev	Mean	N	Std. Dev	Mean	N	Std. Dev	Mean Square Between Groups	Within Groups	F	Sig.
Βίντεο	Ευθύνες (κλίμακα 0-3)	,7000	10	,675	1,5000	12	,674	1,1667	6	,753	1,748	,477	3,661	,040
	Λύσεις (κλίμακα 0-4)	1,8000	10	,421	2,2500	12	1,055	2,0000	6	1,095	,557	,794	,702	,505
ΥΠ σχόλια	Ευθύνες (κλίμακα 0-2)	,2000	10	,421	,7500	12	,452	,3333	6	,516	,890	,207	4,295	,025
	Λύσεις (κλίμακα 0-4)	1,5000	10	,849	2,0833	12	,996	,8333	6	,752	3,214	,810	3,968	,032
ΕΠ σχόλια	Ευθύνες (κλίμακα 0-5)	2,4000	10	,843	1,8333	12	,577	2,0000	6	,000	,895	,403	2,223	,129
	Λύσεις (κλίμακα 0-6)	,7000	10	,823	,5000	12	,522	2,1667	6	1,169	5,962	,637	9,354	,001

Στο παρακάτω παράδειγμα, ο συμμετέχων επιχειρηματολογεί κριτικά έναντι των επικριτικών σχολίων, υπεραμυνόμενος της προϋπάρχουσας θέσης του:

«[...]Εεε βασικά ο κόσμος προσπαθεί να στρέψει, να στρέψει αλλού τις ευθύνες παρά σε αυτόν. Εεε φταίνε τους πολιτικούς και καλάν κάμνουν. Φταίνε τα ΜΜΕ ότι παρουσιάζουν, λάθος τα γεγονότα για να μας παραπλανήσουν. Αλλά στην ουσία εκάμαμεν ούλοι λάθη τσε εν ούλοι που φταίμε για τούτη κατάσταση. Τσε πρέπει να το παραδεκτούμε...η Ισλανδία, βγήκε από την οικονομική κρίση χωρίς το μνημόνιο. Εεε δεν είμαστε Ισλανδία καταρχάς, είμαστε Κύπρος, είμαστε πιο μιτσιά οικονομία και πιστεύω ότι το μνημόνιο ήταν κάπως απαραίτητο για εμάς....» (Σ29ΕΠ)

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Πίνακας 14: Σύγκριση αριθμητικών μέσων αναφοράς ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (μόνο συμμετέχοντες που συμφωνούσαν με την εφαρμογή όλων των μέτρων)

		Συνθήκη συμμετοχής												
		Συνθήκη ελέγχου (A)			Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (B)			Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (C)						
		Mean	N	Std. Dev	Mean	N	Std. Dev	Mean	N	Std. Dev	Mean Square Between Groups	Within Groups	F	Sig.
Βίντεο	Ευθύνες (κλίμακα 0-3)	,7000	10	,675	1,6000	10	,699	1,5000	4	,577	2,229	,452	4,928	,018
	Λύσεις (κλίμακα 0-4)	1,6000	10	,699	2,3000	10	,823	2,0000	4	,816	1,229	,595	2,065	,152
ΥΠ σχόλια	Ευθύνες (κλίμακα 0-2)	,3000	10	,483	,9000	10	,568	,5000	4	,577	,917	,286	3,208	,061
	Λύσεις (κλίμακα 0-4)	1,5000	10	,849	2,2000	10	1,033	,7500	4	,957	3,242	,898	3,611	,045
ΕΠ σχόλια	Ευθύνες (κλίμακα 0-5)	2,3000	10	,949	1,5000	10	,972	2,0000	4	,000	1,617	,790	2,045	,154
	Λύσεις (κλίμακα 0-6)	,7000	10	,823	,7000	10	,483	2,0000	4	1,414	2,817	,676	4,165	,030

Η ίδια ανάλυση επαναλήφθηκε και σε σχέση με τους συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι συμφωνούσαν με την εφαρμογή όλων των μέτρων του μνημονίου. Κάποιες μικρές διαφορές παρατηρούνται σε σχέση με την αναφορά λύσεων αντιθετικών προς τις κυρίαρχες θέσεις. Η συχνότητα αναφοράς των αντιθετικών λύσεων παραμένει ακριβώς η ίδια στη συνθήκη των υποστηρικτικών σχολίων και αυξάνεται στη συνθήκη των επικριτικών σχολίων. Μόνο σε αυτή την περίπτωση καταδεικνύεται ο ρόλος των επικριτικών σχολίων στην αποκωδικοποίηση του περιεχομένου των MME (Πίνακας 14).

6.3.2 Αντι-ηγεμονική προϋπάρχουσα θέση: διαφωνία με την ένταξη στο μνημόνιο και την εφαρμογή των μέτρων

Από τους συμμετέχοντες που απάντησαν «κυρίως διαφωνώ» ως προς την ένταξη της Κύπρου στο μνημόνιο, οι περισσότεροι (43,9%, n=18) τοποθετήθηκαν αντιθετικά στο ειδησεογραφικό βίντεο, ενώ 36,6% (n=15) το «ανέγνωσαν» διαπραγματευτικά και 19,5% (n=8) αποδέχθηκαν

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

την προτιμητέα ανάγνωση (Πίνακας 15). Η τελευταία αυξάνει στη συνθήκη με τα υποστηρικτικά σχόλια (από 33,3%, n=2 σε 46,1%, n=6) σε σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου, ενώ κανείς από τους συμμετέχοντες δεν αποδέχθηκε την προτιμητέα ανάγνωση στη συνθήκη με τα επικριτικά σχόλια. Αντίθετα, η συχνότητα αντιθετικής ανάγνωσης μειώνεται στη συνθήκη με τα υποστηρικτικά σχόλια (από 33,3%, n=2 σε 7,7%, n=1), σε σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου, και αυξάνεται σε 68,2% (n=15) μετά την έκθεση στα επικριτικά σχόλια. Αντίστοιχα είναι τα ευρήματα και για τους συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι διαφωνούν με την εφαρμογή των μέτρων του μνημονίου (Πίνακας 16). Τα ευρήματα αυτά δείχνουν το σημαντικό ρόλο των σχολίων: τα σχόλια που ενισχύουν την προτιμητέα ανάγνωση αυξάνουν την πιθανότητα αποδοχής της ακόμη και όταν η προϋπάρχουσα θέση είναι αντιθετική με την πλαισίωση των ειδησεογραφικών οργανισμών και μειώνουν την πιθανότητα αμφισβήτησής της, ενώ τα επικριτικά σχόλια μειώνουν τη συχνότητα ηγεμονικών αναγνώσεων και ενισχύουν την πιθανότητα κριτικών θέσεων και νέων οπτικών για το θέμα.

Πίνακας 15: Ποσοστά συμμετεχόντων που πραγματοποίησαν το κάθε είδος ανάγνωσης κατά πειραματική συνθήκη (μόνο συμμετέχοντες που διαφωνούσαν με την ένταξη στο μνημόνιο)

Είδος ανάγνωσης	Συνθήκη συμμετοχής			Σύνολο
	Συνθήκη ελέγχου (A)	Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (B)	Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (C)	
Ηγεμονική ανάγνωση	2 (33,3%)	6 (46,1%)	0	8 (19,5%)
Διαπραγματευτική ανάγνωση	2 (33,3%)	6 (46,1%)	7 (31,8%)	15 (36,5%)
Αντιθετική ανάγνωση	2 (33,3%)	1 (7,7%)	15 (68,2%)	18 (43,9%)
Σύνολο	6 (100%)	13 (100%)	22 (100%)	41 (100%)

Πίνακας 16: Ποσοστά συμμετεχόντων που πραγματοποίησαν το κάθε είδος ανάγνωσης κατά πειραματική συνθήκη (μόνο συμμετέχοντες που διαφωνούσαν με την εφαρμογή όλων των μέτρων)

Είδος ανάγνωσης	Συνθήκη συμμετοχής			Σύνολο
	Συνθήκη ελέγχου (A)	Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (B)	Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (C)	
Ηγεμονική ανάγνωση	2 (33,3%)	7 (46,6%)	1 (4,1%)	10 (22,2%)
Διαπραγματευτική ανάγνωση	2 (33,3%)	7 (46,6%)	7 (29,1%)	16 (35,5%)
Αντιθετική ανάγνωση	2 (33,3%)	1 (6,6%)	16 (66,6%)	19 (42,2%)
Σύνολο	6 (100%)	15 (100%)	24 (100%)	45 (100%)

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα συμμετέχοντα που παρά την αντιθετική προϋπάρχουσα θέση του, πραγματοποίησε ηγεμονική ανάγνωση, εκτιθέμενος σε υποστηρικτικά σχόλια, είναι το εξής:

«[...]εεε βασικά θετική ότι το σχόλιο της μιας κοπέλας που είπε ότι αν χρειαστεί να κοπούν μισθοί να κοπούν, ήταν και αυτό που είπα εγώ πριν λίγο, νομίζω ήταν το πρώτο σχόλιο νομίζω, κάτι έτσι. Εεε συμφωνώ απόλυτα μαζί της και όταν το διάβασα χάρηκα, να σου το πω και έτσι, διότι είδα ότι και κάποιος άλλος έχει τις ίδιες απόψεις, για να είμαι ειλικρινής... Απλά, πρέπει να έχουμε υπομονή σε αυτά τα θέματα δεν πρέπει με το παραμικρό κάθε τρεις και λίγο να βγαίνουμε στους δρόμους κάνουμε πορείες, κάνουμε διαδηλώσεις, κάνουμε αυτά, δεν είναι σωστό... το κούρεμα, έγινε το κούρεμα βασικά, σωστά να γίνει το κούρεμα...υπάρχει και ένα είδος φταιξίματος στους απλούς πολίτες διότι το να ανέχεσαι κάτι ή το να τσε το να συμβάλλεις σε κάτι, θεωρείσαι και εσύ φταίκτης, γιατί άμα επήγγε ο απλός πολίτης κάθε τρεις και λίγο να πάρει δάνεια, να πιάσει το ένα πράγμα από την τράπεζα, να ζητήσει το άλλο πράγμα από την τράπεζα...» (Σ68ΥΠ)

Άλλοι συμμετέχοντες εκτιθέμενοι στα επικριτικά σχόλια με αντιθετική προϋπάρχουσα θέση πραγματοποίησαν αντιθετική ανάγνωση αναφέροντας εναλλακτικές λύσεις πέραν του μνημονίου χωρίς να υιοθετήσουν τις κυρίαρχες αντιλήψεις για ευθύνες στο ατομικό επίπεδο:

«[...]Όχι, θα είναι καλύτερα να φύγουμε. Ενά είναι προτιμότερο να χρεοκοπήσουμε γιατί τόσες άλλες χώρες εχρεοκόπησαν τσε ύστερα επανήλθαν... Άμα δκιώζουμε το πολιτικό σύστημα που έχουμε. Πιστεύω πως ναι αρκετά σύντομα... Κοίταξε να δεις, οι αιτίες δεν είναι σίγουρα οι άνθρωποι που ζουν σε τούτη χώρα...» (Σ10ΕΠ)

«[...]Δηλαδή, αυτή η κρίση ήταν προσχεδιασμένη όπως ήταν και η προηγούμενη κρίση. Εεε τσε επίσης, συμφωνώ ότι με τα ΜΜΕ ότι όντως είναι μια προπαγάνδα που κάνουν και ενοχοποιούν τους πολίτες. Ενώ, είναι άλλοι που πρέπει να ενοχοποιηθούν, κυρίως τραπεζίτες που νομίζω ότι μέσα από την ιστορία φάνηκε ότι το φταιξιμο το μεγάλο, έχουν μεγάλο μερίδιο ευθύνης οι τράπεζες... συμφωνώ όπως λέει για τις, για την ανεργία που έφεραν τα μέτρα αυτά, όπως λέει το ότι τσε πολλοί πολίτες καταφεύγουν στο να ξενιτευτούν και να πάνε σε κάποια άλλη χώρα να δουλέψουν λόγω του ότι δεν έχει δουλειές... αυξηθήκαν, ο κόσμος στα παντοπωλεία,

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

...να διαμαρτυρηθεί ή ότιδήποτε για τούτα που προσπαθούν να μας επιβάλλουν και τα λοιπά...» (Σ54ΕΠ)

«[...]Εντάξει, όπως είδαμε τσε στο βίντεο, το μνημόνιο που παρουσιάζει ότι ήταν η μόνη λύση, ενομίζω να είναι όντως τσίνη η μόνη λύση. Πιστεύω επίσης, ότι είναι μια προπαγάνδα εε των ΜΜΕ για να μας κάμει να πιστέψουμε ότι όντως η μόνη λύση είναι το μνημόνιο...» (Σ25ΕΠ)

Περνώντας στη σύγκριση αριθμητικών μέσων ως προς τις ευθύνες και λύσεις του βίντεο, για τους συμμετέχοντες που απάντησαν «κυρίως διαφωνώ» για την ένταξη της Κύπρου στο μνημόνιο, η συχνότητα αναπαραγωγής των ευθυνών στη συνθήκη με τα υποστηρικτικά σχόλια μένει σχεδόν η ίδια, ενώ η συχνότητα αναπαραγωγής των κυρίαρχων λύσεων αυξάνει. Η έκθεση στα επικριτικά σχόλια μειώνει τη συχνότητα αναφοράς τόσο των ηγεμονικών ευθυνών όσο και των ηγεμονικών λύσεων (Πίνακας 17).

Παρατηρείται επίσης, ότι οι ευθύνες και λύσεις που ενισχύουν τον ηγεμονικό λόγο αναφέρονται συχνότερα όταν οι συμμετέχοντες εκτίθενται σε υποστηρικτικά σχόλια και σπανιότερα όταν εκτίθενται σε επικριτικά σχόλια, σε σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου. Ταυτόχρονα, οι ευθύνες που αμφισβητούν τις κυρίαρχες θέσεις αναφέρονται σπανιότερα όταν οι συμμετέχοντες εκτίθενται σε σχόλια υποστηρικτικά των θέσεων των ΜΜΕ, δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τις εναλλακτικές λύσεις, η συχνότητα αναφοράς των οποίων αυξάνει στη συνθήκη των υποστηρικτικών σχολίων. Επομένως, η επίδραση των επικριτικών σχολίων σε αυτή την περίπτωση τεκμηριώνεται μόνο ως προς τις ευθύνες. Ωστόσο, στη συνθήκη των επικριτικών σχολίων, αντιθετικές ευθύνες και λύσεις αναφέρονται συχνότερα από τους συμμετέχοντες, σε σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Πίνακας 17: Σύγκριση αριθμητικών μέσων αναφοράς ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (μόνο συμμετέχοντες που διαφωνούσαν με την ένταξη στο μνημόνιο)

		Συνθήκη συμμετοχής												
		Συνθήκη ελέγχου (A)			Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (B)			Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (C)						
		Mean	N	Std. Dev	Mean	N	Std. Dev	Mean	N	Std. Dev	Mean Square Between Groups	Within Groups	F	Sig.
Βίντεο	Ευθύνες (κλίμακα 0-3)	1,3333	6	1,211	1,3077	13	,630	,5909	22	,734	2,680	,616	4,348	,020
	Λύσεις (κλίμακα 0-4)	,8333	6	,753	1,1538	13	,987	,3636	22	,581	2,631	,569	4,625	,016
ΥΠ σχόλια	Ευθύνες (κλίμακα 0-2)	,3333	6	,516	,9231	13	,759	,1364	22	,351	2,552	,285	8,940	,001
	Λύσεις (κλίμακα 0-4)	,8333	6	,753	1,4615	13	1,127	,4091	22	,666	4,528	,721	6,284	,004
ΕΠ σχόλια	Ευθύνες (κλίμακα 0-5)	1,8333	6	,753	1,3846	13	1,121	3,3636	22	1,329	17,621	1,447	12,175	,000
	Λύσεις (κλίμακα 0-6)	,8333	6	,983	1,2308	13	,832	2,8182	22	1,435	15,281	1,485	10,293	,000

Τέλος, επιχειρείται η σύγκριση αριθμητικών μέσων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών όσον αφορά την απόδοση ευθυνών και λύσεων για τους συμμετέχοντες που διαφωνούσαν με την εφαρμογή των μέτρων που προνοεί το μνημόνιο. Εδώ παρατηρούμε ότι η έκθεση σε υποστηρικτικά σχόλια δεν μεταβάλλει ουσιαστικά τη συχνότητα αναφοράς ηγεμονικών ευθυνών και λύσεων της πλαισίωσης του βίντεο. Αντίθετα, η έκθεση σε επικριτικά σχόλια μειώνει τη συχνότητα αναφοράς τους σε σημαντικό βαθμό (Πίνακας 18). Επιπλέον, τα ευρήματα δείχνουν ότι η αναπαραγωγή ευθυνών και λύσεων που ευθυγραμμίζονται με τις κυρίαρχες θέσεις (στα υποστηρικτικά σχόλια) αυξάνει όταν οι συμμετέχοντες εκτίθενται σε υποστηρικτικά σχόλια και μειώνεται όταν εκτίθενται σε επικριτικά σχόλια, σε σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου. Τέλος, οι ευθύνες που διαφοροποιούνται από την κυρίαρχη θέση αναφέρονται λιγότερο συχνά μετά την έκθεση σε υποστηρικτικά σχόλια και περισσότερο συχνά μετά την έκθεση σε επικριτικά σχόλια. Δεν συμβαίνει ακριβώς το ίδιο με τις εναλλακτικές λύσεις: αναφέρονται συχνότερα μετά την έκθεση σε επικριτικά σχόλια, σε

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

σύγκριση με τη συνθήκη ελέγχου, αλλά το ίδιο συμβαίνει και μετά την έκθεση σε υποστηρικτικά σχόλια – σε μικρότερο όμως βαθμό.

Πίνακας 18: Σύγκριση αριθμητικών μέσων αναφοράς ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (μόνο συμμετέχοντες που διαφωνούσαν με την εφαρμογή όλων των μέτρων)

		Συνθήκη συμμετοχής												
		Συνθήκη ελέγχου (A)			Συνθήκη με υποστηρικτικά σχόλια (B)			Συνθήκη με επικριτικά σχόλια (C)						
		Mean	N	Std. Dev	Mean	N	Std. Dev	Mean	N	Std. Dev	Mean Square Between Groups	Within Groups	F	Sig.
Βίντεο	Ευθύνες (κλίμακα 0-3)	1,3333	6	1,211	1,2667	15	,594	,5833	24	,717	2,772	,574	4,831	,013
	Λύσεις (κλίμακα 0-4)	1,1667	6	,753	1,2667	15	1,163	,5000	24	,834	3,072	,899	3,417	,042
ΥΠ σχόλια	Ευθύνες (κλίμακα 0-2)	,1667	6	,408	,8000	15	,676	,1250	24	,337	2,226	,235	9,485	,000
	Λύσεις (κλίμακα 0-4)	,8333	6	,753	1,4667	15	1,060	,4583	24	,658	4,693	,679	6,910	,003
ΕΠ σχόλια	Ευθύνες (κλίμακα 0-5)	2,0000	6	,632	1,6667	15	,899	3,250	24	1,327	12,639	1,282	9,861	,000
	Λύσεις (κλίμακα 0-6)	,8333	6	,983	1,0000	15	,926	2,7917	24	1,382	19,004	1,447	13,130	,000

Συνοψίζοντας, τα ευρήματα της ανάλυσης λαμβάνοντας υπόψη και τον παράγοντα της προϋπάρχουσας θέσης, διαπιστώνεται ότι η τελευταία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως προς το είδος ανάγνωσης που θα πραγματοποιηθεί και ως προς την απόδοση ευθυνών και υπόδειξη λύσεων. Για τους συμμετέχοντες που συναινούν προς τις κυρίαρχες αντιλήψεις (οι οποίες εκφράζονται κατά κόρον μέσα από τα MME), η έκθεση σε υποστηρικτικά σχόλια αυξάνει την πιθανότητα πραγματοποίησης ηγεμονικής ανάγνωσης, αλλά η έκθεση σε επικριτικά σχόλια δεν αυξάνει αντίστοιχα την πιθανότητα πραγματοποίησης αντιθετικής ανάγνωσης. Η μόνη επίδραση που καταγράφεται είναι μια αύξηση στην πιθανότητα αναφοράς λύσεων εναλλακτικών από αυτές που προβάλλονται από τα MME. Καταδεικνύεται, επομένως, η δύναμη των υποστηρικτικών σχολίων, αλλά όχι των επικριτικών. Τα σχόλια, σε αυτή την

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

περίπτωση, φαίνεται ότι λειτουργούν ενισχυτικά των προϋπάρχουσων απόψεων αλλά δεν οδηγούν σε αναστοχασμό.

Για τους συμμετέχοντες που εξαρχής αμφισβητούν τις κυρίαρχες αντιλήψεις των ειδησεογραφικών οργανισμών, τα υποστηρικτικά σχόλια αυξάνουν την πιθανότητα αποδοχής της προτιμητέας ανάγνωσης και μειώνουν την πιθανότητα αμφισβήτησής της – με εξαίρεση τις εναλλακτικές λύσεις, οι οποίες εξακολουθούν να αναφέρονται συχνότερα από τους συμμετέχοντες ακόμη και όταν αυτοί εκτίθενται σε υποστηρικτικά σχόλια. Τα επικριτικά σχόλια μειώνουν τη συχνότητα ηγεμονικών αναγνώσεων και ενισχύουν την πιθανότητα κριτικών θέσεων και αναφοράς κυρίως αντιθετικών ευθυνών.

Συγκεφαλαιώνοντας, διαπιστώνεται ότι τα επικριτικά σχόλια διαμεσολαβούν στη νοηματοδότηση κριτικής ανάγνωσης και αναφοράς επικριτικών ευθυνών κυρίως όταν η προϋπάρχουσα θέση των συμμετεχόντων είναι αντιθετική της πλαισίωσης των ειδησεογραφικών οργανισμών. Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι σε κάποιο βαθμό οι επικριτικές λύσεις διαμεσολαβούν στη διατύπωση κριτικής για όσους συμφωνούν με την πλαισίωση των ειδησεογραφικών οργανισμών. Τέλος, τα υποστηρικτικά σχόλια διαπιστώνεται ότι διαμεσολαβούν στη νοηματοδότηση ηγεμονικής ανάγνωσης και αναφοράς υποστηρικτικών ευθυνών και λύσεων ακόμη και όταν η προϋπάρχουσα θέση είναι αντιθετική της πλαισίωσης των μηνυμάτων των ειδησεογραφικών οργανισμών.

6.4 Η γενική νοηματοδότηση των συμμετεχόντων για τα διαδικτυακά σχόλια

Στο υποκεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του τελευταίου μέρους των ερωτήσεων που πραγματοποιήθηκαν στους συμμετέχοντες και οι οποίες αναφέρονταν στο κατά πόσο και για ποιους λόγους το κοινό διαβάζει διαδικτυακά σχόλια (βλ. Παράρτημα Γ). Οι ερωτήσεις αυτές, οι οποίες έγιναν στο τέλος της διαδικασίας ώστε να μην επηρεαστούν οι συμμετέχοντες στο κυρίως μέρος της έρευνας, είχαν στόχο να καταγράψουν τις απόψεις τους για τα σχόλια γενικότερα, τη σημασία που τους αποδίδουν και τον τρόπο με τον οποίο τα αντιλαμβάνονται.

Αρχικά, σε ερώτηση για το αν διαβάζουν σχόλια στο διαδίκτυο, επτά συμμετέχοντες ανέφεραν ποτέ (13,2%), 23 ανέφεραν κάποιες φορές, όταν έχουν διαθέσιμο χρόνο (43,4%) και 23 ανέφεραν ότι πάντα διαβάζουν σχόλια στο διαδίκτυο (43,4%). Επομένως, τουλάχιστον

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

για το δείγμα της παρούσας έρευνας, τα σχόλια των χρηστών αποτελούν μέρος του περιεχομένου και, για ορισμένους, κίνητρο για την επιλογή του κυρίως περιεχομένου. Για παράδειγμα:

«[...]Εεε μπορώ να σου πω ότι δηλαδή, το 50% που μπαίνω σε ένα βίντεο είναι για να διαβάσω τα σχόλια του. Δηλαδή, μπορεί να διαβάζω και πρώτα τα σχόλια και μετά να βλέπω το βίντεο...» (Σ59ΥΠ)

Στην ερώτηση: «Για ποιο λόγο διαβάζετε τα σχόλια στο διαδίκτυο;», οι πλείστοι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι τα διαβάζουν για να δουν άλλες απόψεις πολιτών πιστεύοντας ότι δίνουν σημαντική ανατροφοδότηση ώστε να ανακαλύψουν νέα νοήματα πέραν αυτών που διατυπώνονται στα κείμενα των ΜΜΕ και παράλληλα να μπουν σε μια διαδικασία σκέψης και αναστοχασμού:

«[...]Γιατί τα σχόλια εεε βλέπεις τις διαφορετικές απόψεις να συγκρούονται τσε μπορείς τσε εσύ να μπεις στην διαδικασία να σκεφτείς εγώ που ανήκει ο τρόπος σκέψης μου τωρά σε τούτο θέμα; Ο ένας λέει για παράδειγμα, καλά του εκάμαν τσε κόψαν τους ο άλλος λέει παιθικά εμείναν άνεργοι τσε σκέφτεσαι τσε εσύ τωρά εγώ να μπου να σκεφτώ; Ενώ, η θέση που διατυπώνεις με το άρθρο αρχικά μπορεί να σε ξεγελά. Μπορεί να μην μπορείς να βρεις το κρυφό νόημα, τα σχόλια βοηθούν...» (Σ18ΕΠ)

«[...]Για να δω και πως σκέφτεται ο υπόλοιπος κόσμος, να μεν τα βλέπω μόνο που την πάντα μου, μόνο πως το βλέπω εγώ. Να δω και ο Α, και ο Β και ο Γ που δεν τον ξέρω που μπορεί να είναι τσε που Λευκωσία και από Πάφο, μπορεί να είναι τσε που το εξωτερικό ακόμα, αλλά να είναι Κυπραίος και να ξέρει τι γίνεται, βλέπεις τσε οι άλλοι γύρω σου οι πολίτες πως σκέφτονται. Τσε σε συνδυασμό με το πώς τα παρουσιάζουν τα ΜΜΕ και τούτο παίζει ρόλο. Τσε ως συνήθως τα ΜΜΕ παρουσιάζουν εκείνο που θέλουν και όχι ούλα...» (Σ34ΕΠ)

«[...]Ναι, πάντα. Είτε είναι στο youtube είτε είναι στο φβ, σε κάποια άλλα τελοσπάντων οτιδήποτε διαδίκτυο, μου αρέσει, όχι μου αρέσει απλά θέλω να το κάνω διότι δεν θα διαβάζω απλά τι λέει ο αρθρογράφος ή τι λέει το βίντεο ή αυτά. Θέλω να δω και την άποψη που έχει ο κόσμος, για να μπορέσω και εγώ μετά σαν άτομο τελοσπάντων να μπορέσω να έχω μια δική μου άποψη, να ολοκληρώσω μια άποψη...» (Σ68ΥΠ)

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Παράλληλα, κάποιοι ανέφεραν ότι διαβάζουν τα σχόλια ώστε να ενισχύσουν και να σχηματίσουν τη δική τους άποψη για το θέμα:

«[...] Διαβάζω ναι τσε εν πάνω σε εκείνα που προσπαθώ να κτίσω την δική μου γνώμη γιατί όπως σου είπα, εε εν μπορώ να θεωρήσω ότι εεε ότι τέλοσπάντων βλέπω μέσα που ένα μέσο ότι όντως τσίνο υφίσταται, πρέπει να δω τσε την αντίθετη άποψη τσε την όψη που την κωδικοποιούν το ακροατήριο...» (Σ25ΕΠ)

Υπήρχαν, ωστόσο, και απόψεις που ήγειραν σημαντικές αμφιβολίες για την ποιότητα των σχολίων και την εγκυρότητα του περιεχομένου τους:

«[...] Ασπούμε, όταν εκείνος που το ξέρει, ξέρει γιατί το γράφει και έχει ασπούμε, δικαιολογεί το σωστά ασπούμε, ναι θα το πιστέψω. Αλλά, όταν κάθεται και γράφει πελάρες, θα τον ακούσω εκείνο που γράφει το σχόλιο; Δεν θα πω τι γράφει ασπούμε εκείνο; ...Εεε κυρίως για να γελώ, γιατί έχει πολλά που δεν κολούν, ταχα, ο κάθε ένας το δικό του....» (Σ62ΕΠ)

«[...] Αλλά τα παραπάνω σχόλια των Κυπραίων είναι γελοία για μένα διότι δεν ξέρουν, χωρίς να ξέρεις, δηλαδή, ασπούμε τούτο που λέμε η ημιμάθεια είναι χειρότερη της αμάθειας ασπούμε... Όχι δεν με επηρέασε κανένα σχόλιο..» (Σ4ΕΠ)

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ – ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

7.1 Τελικά συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης δείχνουν σημαντική παρείσφρηση των διαδικτυακών σχολίων στη διαδικασία νοηματοδότησης του ειδησεογραφικού περιεχομένου των κυρίαρχων ΜΜΕ. Όλα τα σχόλια των δύο πειραματικών συνθηκών έτυχαν αναφοράς από τους συμμετέχοντες.

Αρχικά, όσον αφορά το πρώτο ερευνητικό ερώτημα που αφορούσε στο ρόλο των υποστηρικτικών και επικριτικών σχολίων στη διαδικασία νοηματοδότησης, διαπιστώθηκε ότι τα υποστηρικτικά σχόλια παρεισφρέουν στην πραγματοποίηση ηγεμονικής ανάγνωσης από τα ακροατήρια ενισχύοντας τον ηγεμονικό λόγο των κυρίαρχων ΜΜΕ. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι η συνθήκη με τα υποστηρικτικά σχόλια ενισχύει την πλαισίωση των ειδησεογραφικών οργανισμών για απόδοση ευθυνών στο ατομικό επίπεδο και αναφοράς της λύσης του μνημονίου ως μόνης λύσης για αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, χωρίς εκτεταμένη αναφορά σε εναλλακτικές λύσεις. Οι ευθύνες και λύσεις που εμφανίστηκαν μόνο στα υποστηρικτικά σχόλια παρουσίασαν μεγαλύτερο αριθμητικό μέσο στην συνθήκη με τα υποστηρικτικά σχόλια. Τα ευρήματα αυτά συμφωνούν με τα ευρήματα της έρευνας των Lee και Sung (2007) ως προς τον ρόλο των υποστηρικτικών σχολίων στην αποδοχή της είδησης.

Παράλληλα, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα επικριτικά σχόλια ενισχύουν την πιθανότητα πραγματοποίησης αντιθετικής ανάγνωσης στο περιεχόμενο των ειδησεογραφικών οργανισμών, προσφέροντας εναλλακτικές πλαισιώσεις της οικονομικής κρίσης. Οι συμμετέχοντες στη συνθήκη με τα επικριτικά σχόλια εμφανίστηκαν περισσότερο προσανατολισμένοι προς την απόδοση ευθυνών στο συστημικό επίπεδο και την αναφορά εναλλακτικών λύσεων, πέραν αυτών του μνημονίου. Οι ευθύνες και λύσεις που εμφανίστηκαν στα επικριτικά σχόλια παρουσίασαν μεγαλύτερο αριθμητικό μέσο στην συνθήκη με τα επικριτικά σχόλια. Τα ευρήματα αυτά συμφωνούν με τα ευρήματα της έρευνας των Lee και Jang (2010) ως προς τον ρόλο των επικριτικών σχολίων στην κριτική ανάγνωση.

Ωστόσο, τα ευρήματα αναδεικνύουν και το σημαντικό ρόλο της προϋπάρχουσας θέσης στον βαθμό και το είδος παρείσφρησης των διαδικτυακών σχολίων. Μολονότι, λόγω του

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

περιορισμένου δείγματος, δεν ήταν δυνατή η παραγωγή εξειδικευμένων στατιστικών αναλύσεων (ανάλυση παλινδρόμησης), διαπιστώνεται ότι η παρείσφρηση των επικριτικών σχολίων επηρεάζεται από την προϋπάρχουσα θέση των ερωτώμενων. Συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι τα επικριτικά σχόλια ενισχύουν την πραγματοποίηση αντιθετικής ανάγνωσης και την απόδοση επικριτικών ευθυνών όταν η προϋπάρχουσα θέση είναι αντιθετική της πλαισίωσης των ειδησεογραφικών οργανισμών (διαφωνία είτε με την ένταξη στο μνημόνιο είτε με την εφαρμογή όλων των μέτρων που προνοεί το μνημόνιο). Τα ευρήματα αυτά συνάδουν με τις έρευνες της σχολής της Γλασκώβης, η οποία υποστηρίζει ότι το κοινό έχει τη δυνατότητα να εκφράσει κριτικές θέσεις στα μηνύματα των κυρίαρχων ΜΜΕ εφόσον του δοθεί η δυνατότητα πρόσβασης σε εναλλακτικές πηγές πληροφόρησης.

Ταυτόχρονα, διαφάνηκε ότι οι αναφορές στην πλαισίωση των επικριτικών λύσεων παρουσίασαν μεγαλύτερο αριθμητικό μέσο για τους συμμετέχοντες που εξ αρχής συμφωνούσαν και εκτέθηκαν στα επικριτικά σχόλια, χωρίς ωστόσο να συμβαίνει το ίδιο για τις ευθύνες. Επίσης, σε κάποιες περιπτώσεις, όταν η προϋπάρχουσα θέση συμφωνούσε με την πλαισίωση των ειδησεογραφικών οργανισμών, τα επικριτικά σχόλια οδήγησαν στην πραγματοποίηση διαπραγματευτικής ανάγνωσης, χωρίς ωστόσο να μειώσουν την πιθανότητα ηγεμονικής ανάγνωσης. Εν μέρει, τα ευρήματα της μελέτης συμφωνούν με τα ευρήματα της μελέτης του Neumayer (2012): τα σχόλια δεν συμβάλλουν σε ικανοποιητικό βαθμό στη νοηματοδότηση κριτικών θέσεων.

Όσον αφορά το ρόλο της προϋπάρχουσας θέσης στη διαδικασία νοηματοδότησης για τους συμμετέχοντες που εκτέθηκαν στα υποστηρικτικά σχόλια, συμπεραίνεται ότι η συνθήκη με τα υποστηρικτικά σχόλια συμβάλλει στην πραγματοποίηση ηγεμονικής ανάγνωσης ακόμη και όταν η προϋπάρχουσα θέση είναι αντιθετική με την πλαισίωση των ειδησεογραφικών οργανισμών. Οι αριθμητικοί μέσοι για τις ευθύνες και λύσεις των υποστηρικτικών σχολίων παρουσιάστηκαν μεγαλύτεροι στη συνθήκη των υποστηρικτικών σχολίων σε όλες τις συγκρίσεις με τις άλλες συνθήκες, ανεξαρτήτως εάν η προϋπάρχουσα θέση συναινούσε ή διαφωνούσε με την πλαισίωση των ειδησεογραφικών οργανισμών. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν τη θεωρία των Herman & Chomsky (1998) σχετικά με την κατασκευή της συναίνεσης, αφού τα υποστηρικτικά σχόλια συνέβαλαν στην αποδοχή του κυρίαρχου ηγεμονικού λόγου των ειδησεογραφικών οργανισμών.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Συμπερασματικά, τα ευρήματα αναδεικνύουν ότι τα σχόλια διαμεσολαβούν στη διαδικασία αποκωδικοποίησης του ειδησεογραφικού περιεχομένου των ΜΜΕ χωρίς όμως να μπορούν να επιβεβαιώσουν τον ισχυρισμό των τεχνολογικών προσεγγίσεων περί παντοδυναμίας του κοινού ως προς το είδος ανάγνωσης. Μέσα από τη μελέτη αναδεικνύεται ο ρόλος των υποστηρικτικών σχολίων (έναντι των επικριτικών) ως προς την επίδρασή τους στην αναπαραγωγή της κυρίαρχης πλαισίωσης των ειδησεογραφικών οργανισμών. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν την κριτική προσέγγιση ως προς τις περιορισμένες δυνατότητες των ακροατηρίων για κριτική ανάγνωση. Ταυτόχρονα, συμφωνούν με τα ευρήματα των μελετών των Edgerly et al. (2013) και του Carpentier (2014) ως προς το γεγονός ότι τα σχόλια των χρηστών τείνουν να αναπαράγουν τις θέσεις των ΜΜΕ. Επομένως, τα σχόλια μπορούν να λειτουργήσουν πολλαπλασιαστικά ως προς τις επιδράσεις των ΜΜΕ.

Συνεπώς, όλα εξαρτώνται από το είδος του περιεχομένου που παράγεται από το κοινό στους ειδησεογραφικούς ιστοχώρους: αν το περιεχόμενο αυτό ευθυγραμμίζεται με τις θέσεις των ειδησεογραφικών οργανισμών, τότε τα σχόλια λειτουργούν πολλαπλασιαστικά ως προς την επίδραση των ΜΜΕ, ενισχύοντας τη δύναμή τους. Αντίστοιχα, συμπεραίνεται ότι στην περίπτωση που το περιεχόμενο των σχολίων είναι επικριτικό της πλαισίωσης των ειδησεογραφικών οργανισμών τότε διαμεσολαβεί στη πραγματοποίηση κριτικής (επί του περιεχομένου των ΜΜΕ) εφόσον οι πρότερες θέσεις του κοινού είναι αντιθετικές αυτής της πλαισίωσης. Παράλληλα, στην περίπτωση που οι προϋπάρχουσες θέσεις συνάδουν με τις κυρίαρχες αφηγήσεις, τα επικριτικά σχόλια δεν στέκονται ικανά να αναστρέψουν την ηγεμονική ανάγνωση.

7.2 Περιορισμοί της έρευνας και μελλοντική έρευνα

Δεδομένου ότι οι μέχρι στιγμής μελέτες για τον ρόλο των διαδικτυακών σχολίων στη διαδικασία νοηματοδότησης υπό το πρίσμα των κριτικών προσεγγίσεων για τα κυρίαρχα Μέσα είναι αρκετά περιορισμένες και το πεδίο χρήζει αρκετής εμπειρικής έρευνας, ήταν αναμενόμενο να προκύψουν κάποιοι σημαντικοί περιορισμοί. Ο πρώτος αφορά το περιορισμένο δείγμα της παρούσας μελέτης, το οποίο δεν κατέστησε δυνατή την παραγωγή εξειδικευμένων συγκριτικών στατιστικών αναλύσεων (ανάλυση παλινδρόμησης). Ένας άλλος σημαντικός περιορισμός αφορά το γεγονός ότι αρκετοί συμμετέχοντες, των οποίων η προϋπάρχουσα θέση ήταν αντιθετική με την πλαισίωση των ειδησεογραφικών οργανισμών,

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

«έτυχε» να εκτεθούν στα επικριτικά σχόλια και συνεπώς λιγότεροι που συμφωνούσαν με την πλαισίωση των ειδησεογραφικών οργανισμών εκτέθηκαν στα επικριτικά σχόλια, με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η διατύπωση ασφαλών συμπερασμάτων για το ρόλο των επικριτικών σχολίων στη διαδικασία νοηματοδότησης. Ακόμη, το γεγονός ότι το δείγμα της έρευνας αποτελείτο από φοιτητές του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου αποτελεί περιορισμό, αφού ο τρόπος νοηματοδότησης του συγκεκριμένου ακροατηρίου είναι κυρίως τεχνολογικής προσέγγισης και σε μικρότερο βαθμό προσέγγισης που παραπέμπει στις κοινωνικές επιστήμες.

Επίσης, η καταγραφή της προϋπάρχουσας θέσης ίσως να είναι σε κάποιο βαθμό προβληματική όσον αφορά την εγκυρότητά της αφού έγινε προσπάθεια να καταγραφεί χωρίς να προϋποθέτει η νοηματοδότηση των συμμετεχόντων κατά την πειραματική διαδικασία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μη καταγραφή της προϋπάρχουσας θέσης των ερωτώμενων σχετικά με την απόδοση ευθυνών για την οικονομική κρίση. Επιπλέον, η πραγματοποίηση οιονεί πειραματικού σχεδιασμού παρουσιάζει κάποιους περιορισμούς, αφού δεν λήφθηκαν υπόψη όλες οι ανεξάρτητες μεταβλητές που πιθανό να επηρεάζουν τη διαδικασία νοηματοδότησης.

Επιπρόσθετα, όσον αφορά τη διαδικασία ανάλυσης, αποτελεί περιορισμό το γεγονός ότι δεν μπορεί να είναι βέβαιο εάν κάποιες από τις αποδόσεις ευθυνών και λύσεων από τους συμμετέχοντες ήταν αποτέλεσμα της έκθεσής τους στα σχόλια ή άλλων παραγόντων (π.χ. προσωπικές εμπειρίες, διαπροσωπικές συζητήσεις κτλ). Την ίδια στιγμή, το γεγονός ότι οι αναλύσεις των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκαν μόνο από έναν ερευνητή και δεν υπήρξε δεύτερος, ίσως να δημιουργεί ένα περιορισμό ως προς την αξιοπιστία της διαδικασίας για την καταγραφή του είδους ανάγνωσης των συμμετεχόντων. Ωστόσο, ο ερευνητής κατέβαλε κάθε προσπάθεια αντικειμενικής ανάλυσης των δεδομένων παρουσιάζοντας παράλληλα ποσοτικά δεδομένα τα οποία περιορίζουν το στοιχείο της υποκειμενικότητας (βλ. van Gorp, 2010).

Η μελλοντική έρευνα δύναται να εστιάσει σε μεγαλύτερα δείγματα με χρήση τυχαίας δειγματοληψίας με στόχο την εξαγωγή γενικεύσιμων και αντιπροσωπευτικών αποτελεσμάτων για τη διαδικασία αποκωδικοποίησης από το κυπριακό (και όχι μόνο) κοινό υπό τη διαμεσολάβηση των διαδικτυακών σχολίων. Επίσης, ως επέκταση της παρούσας μελέτης θα μπορούσε να διερευνηθεί η διαδικασία αποκωδικοποίησης υπό τη διαμεσολάβηση ανάμεικτων σχολίων (υποστηρικτικών, επικριτικών και ουδέτερων) με συνεντεύξεις βάθους

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

ώστε να διερευνηθεί ενδελεχώς η διαδικασία νοηματοδότησης (διερευνώντας τυχόν παρεμβαλλόμενες μεταβλητές όπως οι πρότερες προσωπικές εμπειρίες των συμμετεχόντων) υπό πιο ρεαλιστικές συνθήκες, αφού οι συζητήσεις των χρηστών στα διαδικτυακά σχόλια δεν είναι αποκλειστικά υποστηρικτικές ή επικριτικές της πλαισίωσης του περιεχομένου των ειδησεογραφικών οργανισμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγλόγλωσση

- Beer, D. (2009). Power through the algorithm? Participatory web cultures and the technological unconscious. *New Media & Society*, 11(6), 985-1002.
- Breeze, R. (2014). Perspectives on North and South: The 2012 financial crisis in Spain seen through two major British newspapers. *Discourse & Communication*, 8(3), 1-19.
- Bruns, A. (2006). Towards Prodisage: Futures for User-Led Content Production. In Sudweeks, F., Hrachovec, H. & Ess, Ch. (Eds), *Proceedings Cultural Attitudes towards Communication and Technology* (pp. 275-284). Tartu: Estonia.
- Bruns, A. (2008). The Future Is User-Led: The Path towards Widespread Prodisage. *The Fibreculture Journal*, 1-14.
- Carpentier, N. (Ed.). (2011). *Media and Participation: A Site of Ideological-democratic Struggle*. USA: University of Chicago Press.
- Carpentier, N. (2014). 'Fuck the clowns from Grease!!' Fantasies of participation and agency in the YouTube comments on a Cypriot Problem documentary. *Information Communication And Society*, 17(8), 1001-1016.
- Dahlberg, L. (2010). Cyberlibertarianism 2.0: A Discourse Theory/Critical Political Economy Examination. *Cultural Politics* 6(3), 331-356.
- Deuze, M., Bruns, A., & Neuberger, C. (2007). Preparing for an Age of Participatory News. *Journalism Practice* 1(3), 322-338.
- Doudaki, V., Spyridou, L., Tzalavras, C., & Boubouka, A. (υπό δημοσίευση). Bailout framing: Dissociation, reinforcement and the reverse order of frames and the crisis.
- Edgerly, S., Vraga, E., Dalrymple, K., Macafee, T., & Fung, T. (2013). Directing the Dialogue: The Relationship Between YouTube Videos and the Comments They Spur. *Journal Of Information Technology And Politics*, 10(3), 276-292.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
- Gillmor, D. (2006). *We the media: Grassroots journalism by the people, for the people*. O'Reilly Media, Inc.
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field methods*, 18(1), 59-82.
- Herman, S. E. & Chomsky, N. (1988). *Manufacturing Consent: The political Economy of the Mass Media*. USA: Pantheon Books.
- Houston, J. B., Hansen, G. J., & Nisbett, G. S. (2011). Influence of user comments on perceptions of media bias and third-person effect in online news. *Electronic News*, 5(2), 79-92.
- Iyengar, S. (1994). *Is anyone responsible?: How television frames political issues*. London:University of Chicago Press.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

- Kperogi, F.A. (2010). Cooperation with the corporation? CNN and the hegemonic cooptation of citizen journalism through iReport.com. *New Media & Society* 13(2): 314–329.
- Lee, E. J., & Jang, Y. J. (2010). What do others' reactions to news on Internet portal sites tell us? Effects of presentation format and readers' need for cognition on reality perception. *Communication Research*, 37(6), 825-846.
- Lee, J.-S., & Sung, M. (2007). The effects of reading replies on the perception of online news articles: Focusing on the PR perspective. *Korean Journal of Advertising and Public Relations*, 9(4), 7-45.
- Maniou, T. & Photiou, I. (υπό δημοσίευση). Watch-dog journalism or hush-puppies silencing? Communicating the banking crisis of 2013 in Cyprus through the press.
- Milioni, D. L., Vadratsikas, K., & Papa, V. (2012). 'Their two cents worth': Exploring user agency in readers' comments in online news media. *Observatorio (OBS*)*, 6(3), 21 - 47.
- Molnár, S., Kollányi, B. & Székely, L. (2007). Social networks and the network society. *From Theory to Political Practice*, 62 - 79.
- Neumayer, C. (2012). Which Alternative? A Critical Analysis of YouTube-Comments in Anti-Fascist Protest. *TripleC: Cognition, Communication, Co-Operation*, 10(1), 56-65.
- Pinter, R. (2006). Towards getting to know information society. *Information Society. From Theory to Political Practice*, 11-28.
- Preston, P., & Silke, H. (2014). Ireland—From Neoliberal Champion to “the Eye of the Storm”. *Javnost-The Public*, 21(4), 5-23.
- Robins, K., & Webster, F. (1999). *Times of the technoculture: from the information society to the virtual life*. Psychology Press.
- Robinson, S. (2009). 'If you had been with us': mainstream press and citizen journalists jockey for authority over the collective memory of Hurricane Katrina. *New Media and Society*, 11(5), 795–814.
- Singer, J.B. (2009). Separate Spaces Discourse About the 2007 Scottish Elections on a National Newspaper Web Site. *The International Journal of Press/Politics*, 14(4), 477–496.
- Stein, L. (2013). Policy and Participation on Social Media: The Cases of YouTube, Facebook, and Wikipedia. *Communication, Culture & Critique*, 6(3), 353-371.
- Sung, K. H., & Lee, M. J. (2014). Do Online Comments Influence the Public's Attitudes Toward an Organization? Effects of Online Comments Based on Individuals' Prior Attitudes. *Journal Of Psychology: Interdisciplinary And Applied*.
- van Dijck, J. (2009). Users like you? Theorizing agency in user-generated content. *Media, Culture & Society* 31(1): 41–58.
- van Gorp, B. (2010). Strategies to take subjectivity out of framing Analysis. In D'Angelo, P., & Kuypers, J. A.(Eds), *Doing news framing analysis: empirical and theoretical perspectives* (pp.84 – 104). New York: Routledge.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Walther, J. B., DeAndrea, D., Kim, J., & Anthony, J. C. (2010). The Influence of Online Comments on Perceptions of Antimarijuana Public Service Announcements on YouTube. *Human Communication Research*, 36(4), 469-492.

Webster, M., & Sell, J. (Eds.). (2007). *Laboratory experiments in the social sciences*. Academic Press.

Ελληνόγλωσση

Adorno, T. W., & Lowenthal, L., (1984). *Τέχνη και μαζική κουλτούρα*. Αθήνα: Ύψιλον.

Fiske, J. (2011) *TV: Η ανατομία του τηλεοπτικού λόγου*. Αθήνα: Παπαζήση.

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.

Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα: κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Πεδίο.

Mason, J. (2003). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Manning, P. (2007). *Κοινωνιολογία της ενημέρωσης: ειδήσεις και πηγές ειδήσεων*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Σεραφεινίδου, Μ. (1991). *Κοινωνιολογία των μεσών μαζικής επικοινωνίας: ο ρόλος των μεσών στην αναπαραγωγή του σύγχρονου καπιταλισμού*. Αθήνα: Gutenberg.

Smith, P. (2006). *Πολιτισμική θεωρία: μια εισαγωγή* (μετάφραση Α. Κατσικερός, εισαγωγή, επιμέλεια Ν. Μπουμπάρης). Αθήνα: Κριτική.

Άλλες διαδικτυακές πηγές

Infowar (2013). Λαπαβίτσας: Κάντο όπως οι Ισλανδοί. Ανακτήθηκε στις 10 Ιανουρίου 2015, από <http://infowar.gr/2013/03/%CE%BB%CE%B1%CF%80%CE%B1%CE%B2%CE%AF%CF%84%CF%83%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%BF-%CF%8C%CF%80%CF%89%CF%82-%CE%BF%CE%B9-%CE%B9%CF%83%CE%BB%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%BF%CE%AF/>

Infowar (2015). Ιδρύεται η πρωτοβουλία «Διαγραφή του Χρέους Τώρα». Ανακτήθηκε στις 25 Μαρτίου 2015, από <http://infowar.gr/2015/03/%CE%B9%CE%B4%CF%81%CF%8D%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CF%80%CF%81%CF%89%CF%84%CE%BF%CE%B2%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE-%CF%84%CE%BF%CF%85/>

Nielsen Audience Measurement (2014). Εβδομάδα 10/11/2014 - 16/11/2014. Ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2014, από <http://www.agbcyprus.com/public/telebarometer/top25CMS.php>

TVXS Ανεξάρτητη ενημέρωση (2014). Έρευνα: Αιτίες και λύσεις της κρίσης. Ανακτήθηκε στις 10 Ιανουρίου 2015, από <http://tvxs.gr/news/ellada/ereyna-aities-kai-lyseis-tis-krisis>

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Α. Έντυπο συγκατάθεσης συμμετοχής

Έντυπο συγκατάθεσης συμμετοχής σε πειραματική διαδικασία

Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Παρακαλώ διαβάστε τις ακόλουθες πληροφορίες προσεκτικά. Μπορείτε να ζητήσετε και ένα αντίγραφο για μελλοντική αναφορά.

Πείραμα: ΜΜΕ και κοινό

Ερευνητής: Ραφαήλ Σοφοκλέους

Συνεργασία: Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Τμήμα Επικοινωνίας και Σπουδών Διαδικτύου)

Περιγραφή: Γεια σας, είμαι τεταρτοετής φοιτητής του τμήματος Επικοινωνίας και Σπουδών Διαδικτύου του ΤΕΠΑΚ και διεξάγω μια έρευνα για την επιλεκτική αντίληψη της εικόνας στις ειδήσεις. Αρχικά, στην έρευνα θα συμπληρώσετε κάποιες ερωτήσεις. Στη συνέχεια θα πρέπει να παρακολουθήσετε ένα βίντεο που θα σχετίζεται με μια από τις ακόλουθες τρεις θεματικές: α. μετανάστευση, β. οικονομική κρίση ή γ. κάρτα οπαδού στην Κύπρο. Τέλος, θα πρέπει να απαντήσετε σε κάποιες ανοικτές ερωτήσεις σε μια συζήτηση με τον ερευνητή. Θα ήταν ιδιαίτερη χαρά για μένα αν μπορούσατε να συμμετάσχετε στη συγκεκριμένη έρευνα.

Κίνδυνοι και οφέλη: Δεν υπάρχουν οποιοδήποτε κίνδυνοι ή οφέλη από τη συμμετοχή σας στην έρευνα.

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Διάρκεια: Η έρευνα θα έχει διάρκεια περίπου 25 λεπτά.

Δικαιώματα: Εάν έχετε διαβάσει αυτό το έντυπο και έχετε αποφασίσει να συμμετάσχετε σε αυτό το πείραμα, σας παρακαλώ κατανοήστε ότι η συμμετοχή σας είναι εθελοντική και έχετε το δικαίωμα να αποσύρετε τη συγκατάθεσή σας ή να διακόψετε τη συμμετοχή σας σε οποιαδήποτε στιγμή, χωρίς καμία επίπτωση. Έχετε το δικαίωμα να αρνηθείτε να απαντήσετε σε συγκεκριμένα ερωτήματα. Η προστασία των ιδιωτικών πληροφοριών που θα δώσετε θα διατηρηθεί σε όλες τις δημοσιεύσεις και τα γραπτά δεδομένα που θα προκύψουν από τη μελέτη.

Εάν συμφωνείτε με τους παραπάνω αναφερόμενους όρους και είστε πρόθυμοι να συμμετάσχετε στο πείραμα, παρακαλώ υπογράψτε πιο κάτω. Με την υπογραφή της φόρμας, μπορείτε να επιβεβαιώσετε ότι πληροίτε τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- Είστε φοιτητής/τρια του ΤΕΠΑΚ.
- Έχετε διαβάσει τους όρους της πιο πάνω φόρμας, τους έχετε κατανοήσει και συμφωνείτε να συμμετάσχετε στην έρευνα.
- Θέλετε να συμμετάσχετε στην πιο πάνω αναφερόμενη πειραματική διαδικασία.

Ημερομηνία:

Υπογραφή:

Πηγή: The university of Edinburgh (2014). Informed Consent Form for Experimental Participants. Ανακτήθηκε στις 18 Νοεμβρίου 2014, από: <http://www.lel.ed.ac.uk/facilities/howto/ethics/sample1.pdf>

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

B. Συμπλήρωση στοιχείων συμμετέχοντα και ερωτήσεις πριν από την πειραματική διαδικασία

1. Μοναδικός αριθμός Συμμετέχων/ουσας

(Συμπλήρωση από ερευνητή)

Απαντήστε τις ακόλουθες ερωτήσεις τοποθετώντας √ σε ότι ισχύει.

2. Φύλο

Άρρεν Θήλυ

3. Τμήμα Σπουδών

Τμήμα Γεωπονικών Επιστημών, Βιοτεχνολογίας και Επιστήμης Τροφίμων

Τμήμα Επιστήμης και Τεχνολογίας Περιβάλλοντος

Τμήμα Διοίκησης Ξενοδοχείων και Τουρισμού

Τμήμα Εμπορίου, Χρηματοοικονομικών και Ναυτιλίας

Τμήμα Επικοινωνίας και Σπουδών Διαδικτύου

Τμήμα Νοσηλευτικής

Τμήμα Επιστημών Αποκατάστασης

Τμήμα Πολυμέσων και Γραφικών Τεχνών

Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Ηλεκτρονικών

Υπολογιστών και Πληροφορικής

Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών και Επιστήμης και Μηχανικής Υλικών

Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Γεωπληροφορικής

4. Έτος Σπουδών

1^ο

2^ο

3^ο

4^ο

5^ο

6^ο

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

5. Ποιο είναι το επάγγελμα του πατέρα σας;

.....
.....

6. Ποιο είναι το επάγγελμα της μητέρας σας;

.....
.....

7. Τοποθετηθείτε στις ακόλουθες δηλώσεις

A. Μετανάστευση

1. Θα πρέπει να μειωθεί ο αριθμός των μεταναστών που μεταβαίνουν στην Κύπρο:

Κυρίως Συμφωνώ []

Κυρίως Διαφωνώ []

2. Η κάθοδος μεταναστών από διάφορες χώρες αύξησε το πρόβλημα της εγκληματικότητας στην Κύπρο:

Κυρίως Συμφωνώ []

Κυρίως Διαφωνώ []

B. Οικονομική Κρίση

1. Η απόφαση της Κύπρου να ενταχθεί στο Μνημόνιο ήταν σωστή επιλογή:

Κυρίως Συμφωνώ []

Κυρίως Διαφωνώ []

2. Για να αντιμετωπιστεί η Οικονομική Κρίση, θα πρέπει να εφαρμοστούν όλα τα μέτρα που προβλέπει το Μνημόνιο:

Κυρίως Συμφωνώ []

Κυρίως Διαφωνώ []

Γ. Κάρτα Οπαδού

1. Η εφαρμογή του μέτρου της κάρτας οπαδού θα συμβάλει στην αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας στα γήπεδα:

Κυρίως Συμφωνώ []

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Κυρίως Διαφωνώ []

2. Η εφαρμογή του μέτρου της κάρτας οπαδού θα καταστρατηγήσει τα προσωπικά δεδομένα των οπαδών:

Κυρίως Συμφωνώ []

Κυρίως Διαφωνώ []

Συνθήκη συμμετοχής (Συμπλήρωση από ερευνητή):

.....

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Γ. Οδηγός Ημι-δομημένης συνέντευξης

Μέρος Α

Ερωτήσεις για Ευθύνες

1. Ποια πιστεύετε ότι είναι η οικονομική κατάσταση στην Κύπρο αυτή την περίοδο; (follow up: πιστεύετε ότι υπάρχει οικονομική κρίση;)
2. Κατά την γνώμη σας, ποιές είναι οι αιτίες για την οικονομική κρίση στην Κύπρο; (follow up: Ποιοι ευθύνονται; Πιστεύετε ότι ευθύνεται κάποιος άλλος;)

Μέρος Β

Ερωτήσεις για λύσεις

3. Πιστεύετε ότι η Κύπρος θα τα καταφέρει να ξεπεράσει την οικονομική κρίση; (follow up: Για παράδειγμα, με ποιους τρόπους; Τι πιστεύετε για τα μέτρα που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα; Τι πιστεύετε για τη σχέση μας με την Τρόικα; Θα πρέπει να παραμείνουμε στη συνεργασία μας με την Τρόικα; Και τι πιστεύετε ότι πρέπει να κάνουν οι Κύπριοι πολίτες;)
4. Πιστεύετε ότι θα μπορούσε να είχε ληφθεί κάποια άλλη λύση ή μέτρο για αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης που δεν έχει ληφθεί μέχρι σήμερα; (follow up: Κατά τη γνώμη σας θα έπρεπε να ληφθούν άλλα μέτρα ή άλλες λύσεις, να στρεφόταν η Κυπριακή δημοκρατία σε άλλες λύσεις πέρα του μνημονίου; (και ποια/ποιες;)

Μέρος Γ

Ενημέρωση για οικονομική κρίση

5. Εσείς παίρνετε πληροφορίες για την οικονομική κρίση;
6. Από πού παίρνετε πληροφορίες για την οικονομική κρίση;

Μέρος Δ

Ερωτήσεις στο τέλος της διαδικασίας (μετά την αποκωδικοποίηση, για πειραματικές συνθήκες και όχι συνθήκη ελέγχου)

1. Διαβάσατε τα σχόλια που υπήρχαν κάτω από το βίντεο;
2. Πως σας φάνηκαν τα σχόλια που υπήρχαν κάτω από το βίντεο;

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

3. Θυμάστε κάποιο παράδειγμα από τα σχόλια;
4. Γενικά διαβάζετε σχόλια στο διαδίκτυο; Αν ναι, πόσο συχνά;
5. Για ποιο λόγο διαβάζετε τα σχόλια στο διαδίκτυο;

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Δ. Πλαισίωση Σχολίων

Πλαισίωση σχολίων
Υποστηρικτικά σχόλια
<p>1. «Άντρια Μάρκου»</p> <p>«Πρέπει πάση θυσία να προστατέψουμε τις τράπεζες αφού εκεί βασίζεται το οικονομικό μοντέλο της Κύπρου. Μειώσεις να γίνουν και απολύσεις να γίνουν αν χρειαστεί»</p>
<p>2. «Giorgos Antwniou»</p> <p>«Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια ανέρχονται στο 44,62%. Πρέπει να πληρώσουν αυτοί που δανείζονταν τόσα χρόνια για να παίξουν τους ωραίους.. Ούλοι επιάναμε πολλά λεφτά και αντί να τα φυλάουμε, τα σπαταλούσαμε εκάμναμε συνέχεια δάνεια για να κάμουμε μεγάλα σπίτια τσε να αγοράζουμε ακριβά αυτοκίνητα Mersndez, BMW κτλ.»</p>
<p>3. «Alekos Alekou»</p> <p>«Για το καλό μας θα έπρεπε να υπογράφαμε ακόμη πιο γρήγορα το μνημόνιο. Η τρόικα μας έβαλλε σε μια τάξη, νοικοκύρεψε την οικονομία μας. Καιρός ήταν να βάλλει κάποιος χέρι στους παχουλούς μισθούς και τα προνόμια των λίγων δίνοντας λεφτά εκεί που πραγματικά υπάρχει ανάγκη. Αν δεν ερχόταν και δεν επέβαλλεν τα μέτρα της τωρά εν θα είχαμε να φάμε. Το κράτος θα διαλυόταν»</p>
<p>4. «Antreas Demetriou»</p> <p>«Αν φύουμε που την Ευρωπαϊκή Ένωση ποιος θα μας προστατέψει που τους Τούρκους; Είναι απαραίτητη η συνεργασία μας με την Τρόικα ειδικά για το εθνικό μας ζήτημα.»</p>
<p>5. «Cyprus Cyprus»</p> <p>«Η Τρόικα ήταν η μόνη λύση.! Αν περιμέναμε τους δικούς μας ανίκανους πολιτικούς που το μόνο που τους κόφτει είναι να επανεκλεγούν, τα μέτρα δεν θα παίρνονταν ποτέ απο κανένα αφού φοούνται μήπως χάσουν ψήφους. Η τρόικα έκαμε την δουλειά της, εδάνεισε μας λεφτά, εμείς οφείλουμε να τα επιστρέψουμε πίσω.»</p>
<p>6. «Άννα Δημοσθένους»</p> <p>«Tosa xronia forodiategame.. Oute gia ta eisodhmata mas plhrwname kai apla karterousame pou to kratos esoda xwris emeis na dinoume»</p>
<p>7. «Abraam manwlh»</p> <p>«Το μόνο που έχουμε να κάμουμε είναι υπομονή. Η διαμαρτυρία είναι για τους ανίκανους, τους τεμπέληδες που βαριούνται να δουλέψουν και τα θέλουν όλα έτοιμα... Δουλειές υπάρχουν απλά οι πλείστοι τα βρίσκουν έτοιμα από την οικογένεια τους»</p>
Επικριτικά σχόλια
<p>1. «Άντρια Μάρκου»</p> <p>«Για την Ανεργία που έφεραν τα μέτρα γιατί εν λαλείτε; Η οποία έφτασε το 19% και 1 στους 5 πολίτες εν έχει δουλειά; Πως θα πληρώσουμε είτε τους φόρους είτε τα δάνεια μας χωρίς δουλειά; οι ουρές στα κοινωνικά παντοπωλεία αυξάνονται ..όλο και περισσότεροι παίρνουν συσσίτιο, οι νέοι δεν βρίσκουν δουλειά και μεταναστεύουν»</p>
<p>2. «Cyprus Cyprus»</p> <p>«Πιστεύω η λύση είναι να διαγραφούν τα χρέη του κόσμου που δεν έχει χρήματα όπως έγινε στην Κροατία... Αντί να γίνεται ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών με κανένα αποτέλεσμα, αυτά τα λεφτά πρέπει να αφαιρούνται από τα δάνεια του κόσμου, μόνο έτσι θα ζωντανέψει η αγορά και θα υπάρξει κοινωνική δικαιοσύνη»</p>

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

<http://dialogos.com.cy/blog/diagrafi-ta-chrei-317-000-ftochon-politon-i-kroatia/>

3. «CBM CBM»

«Η Ισλανδία ξεπέρασε την οικονομική κρίση χωρίς την Τρόικα. Εμείς γιατί όχι;»

Το μνημόνιο αποτελεί ένα νέο είδος οικονομικής αποικιοκρατίας, εγκλωβισμού της Κύπρου στις επιβουλές των ξένων δυνάμεων. Αυτό που πρέπει να γίνει είναι να διαγραφούν τα χρέη των δανειζόμενων χωρών που βρίσκονται στο μνημόνιο. Η Ισλανδία ξεπέρασε την οικονομική κρίση χωρίς την Τρόικα. Εμείς γιατί όχι; Να ενωθούμε με τους Ελλαδίτες, τους Γάλλους, τους Πορτογάλους και τους Ισπανούς και να διαμαρτυρηθούμε να φκούμε που το μνημόνιο»

4. «Giorgos Antwniou»

«Τι εννοείς ότι ο μέσος μισθός ήταν 2000 ευρώ; Ο μέσος υπάλληλος στην Κύπρο δεν παίρνει πάνω που 700 – 800 ευρώ τον μήνα. Πρέπει να υπάρξει μείωση στις τιμές των υλικών αγαθών όπως στην πεζίνα, στα τρόφιμα για να μπορεί ο κόσμος να αγοράζει τσε έτσι θα ανοίξει η αγορά τσε θα έχουμε οικονομική ανάπτυξη.. Και να επενδύσουμε στον Τουρισμό.»

5. «Alekos Alekou»

«Όλα ήταν προσχεδιασμένα εδώ και χρόνια, οι τράπεζες μας ανάγκαζαν να δανειζόμαστε με υψηλά επιτόκια τσε να πληρώνονται μόνο οι τόκοι και το χρέος να αυξάνεται αντί να μειώνεται. Και τώρα πιάνουν τα σπίτια μας. Γιατί δεν μειώνονται τα επιτόκια; Να πληρώσουν οι απατεώνες οι τραπεζίτες που με μίζες τα έφαγαν..τσε με λάθος χειρισμούς εφέραν μας σε τούτο σημείο..Αλλά και όσοι μεγαλοεπιχειρηματίες έκαναν μαφίες..»

6. «Άννα Δημοσθένους»

«Na mhwthoun oi misthoi twn axaparwn politikwn tse na ginei anadianomh tou ploutou.. Na dhmiourghthei enas basikos misthos gia oulous 1000 me 1500 euro k kanenas na mhn pianei parapanw»

7. «Abraam manwlh»

«Τούτη είναι η προπαγάνδα των ΜΜΕ για να ενοχοποιούν τους πολίτες ώστε να μας κάμουν να αποδεχτούμε τα μέτρα. παρουσιάζετε μας την κρίση σαν φυσική κατάσταση για να δεχτούμε το σύστημα το καπιταλιστικό, όπου οι φτωχοί γίνονται φτωχότεροι και οι πλούσιοι πλουσιότεροι. Ηρθε ο καιρός ο κόσμος να το καταλάβει, να βγει έξω να διαμαρτυρηθεί μαζικά! Η λύση είναι οι απεργίες!»

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

Ε. Ποσοστία σύγκριση ευθυνών και λύσεων μεταξύ των πειραματικών συνθηκών (Συνολικό δείγμα)

Ευθύνες	Συνθήκη Ελέγχου (N=16)	Συνθήκη 1: Υποστηρικτικά σχόλια (N=25)	Συνθήκη 2: Επικριτικά σχόλια (N=28)
1. Υψηλοί μισθοί πολιτών (βίντεο και ΥΠ σχόλια) (2ΥΠ)	4 (25%)	9 (36%)	4(14.28%)
2. Φοροδιαφυγή πολιτών (βίντεο και ΥΠ σχόλια) (6ΥΠ)	2 (12.5%)	7 (28%)	5 (17.85%)
3. Σπατάλες και μη εξυπηρετούμενα δάνεια (βίντεο και ΥΠ σχόλια) (2ΥΠ)	9 (56.25%)	19 (76%)	11 (39.28%)
4. Ανίκανο πολιτικό σύστημα (ΥΠ σχόλια) (5ΥΠ)	3 (18.75%)	15 (60%) $\gamma = .776^{**}$	4(14.28%)
5. Τεμπέληδες Κύπριοι (ΥΠ σχόλια) (7ΥΠ)	1 (6.25%)	6 (24%) $\gamma = .738^*$	1(3.57%)
6. Μνημόνιο/Νέο είδος Αποικιοκρατίας (ανεργία, μετανάστευση, κοινωνικά παντοπωλεία) (ΕΠ σχόλια) (1ΕΠ και 3ΕΠ)	9 (56.25%)	7 (28%)	21 (75%) $\gamma = .648^{**}$
7. Τράπεζες-μεγαλοεπιχειρηματίες (ΕΠ σχόλια) (5ΕΠ)	9 (56.25%)	13 (52%)	19 (67.85%) $\gamma = .292$
8. Προσχεδιασμένη στρατηγική-Εκποιήσεις (ΕΠ σχόλια) (5ΕΠ)	0	0	10 (35.71%) $\gamma = 1.00^{**}$
9. Υψηλοί μισθοί πολιτικών (ΕΠ σχόλια) (6ΕΠ)	14 (87.5%)	19 (76%)	23 (82.14%)
10. Καπιταλισμός-Φτώχεια-Προπαγάνδα ΜΜΕ (ΕΠ σχόλια) (7ΕΠ)	3 (18.75%)	1 (4%)	13 (46.42%) $\gamma = .778^{**}$
11. Νέες ευθύνες (ανέφεραν οι συμμετέχοντες)	7 (43.75%)	7 (28%)	18 (64.28%)
Λύσεις	Συνθήκη Ελέγχου (N=16)	Συνθήκη 1: Υποστηρικτικά σχόλια (N=25)	Συνθήκη 2: Επικριτικά σχόλια (N=28)
1. Μόνη λύση η Τρόικα (βίντεο)	13 (81.25%)	19 (76%)	8 (28.57%)
2. Μόνη λύση το “κούρεμα” (βίντεο)	2 (12.5%)	3 (12%)	3 (10.71%)
3. Μείωση μισθών-Τρόικα (βίντεο)	3 (18.75%)	9 (36%)	5 (17.85%)
4. Προστασία τραπεζών (ΥΠ σχόλια) (1ΥΠ)	2 (12.5%)	4 (16%)	6 (21.42%)
5. Τέρμα στις σπατάλες – πληρωμή δανείων (ΥΠ σχόλια) (2ΥΠ)	10 (62.5%)	18 (72%) $\gamma = .636^{**}$	6 (21.42%)
6. «Νοικοκύρεμα» - Μείωση παχυλών μισθών (ΥΠ σχόλια) (3ΥΠ και 5ΥΠ)	8 (50%)	15 (60%) $\gamma = .672^{**}$	2 (7.14%)

«Ο ρόλος των διαδικτυακών σχολίων στην πρόσληψη των ειδήσεων για την οικονομική κρίση: μια πειραματική μελέτη»

7. Τρόικα – Εθνικό ζήτημα (ΥΠ σχόλια) (4ΥΠ)	0	7 (28%) $\gamma=1.00^{**}$	0
8. Υπομονή (Όχι διαμαρτυρία) (ΥΠ σχόλια και βίντεο) (7ΥΠ)	5 (31.25%)	11 (44%) $\gamma=.507^*$	4 (14.28%)
9. Διαγραφή δανείων πολιτών (ΕΠ σχόλια) (2ΕΠ)	0	0	5 (17.85%) $\gamma=1.00^*$
10. Διαγραφή δανείων χωρών – Ξεσηκωμός Ευρωπαϊκού Νότου (ΕΠ σχόλια) (3ΕΠ)	0	0	12 (42.85%) $\gamma=1.00^{**}$
11. Μείωση τιμών αγαθών – Επένδυση στον τουρισμό (ΕΠ σχόλια) (4ΕΠ)	3 (18.75%)	1 (4%)	15 (53.57%) $\gamma=.829^{**}$
12. Να πληρώσουν οι τράπεζες – Μείωση επιτοκίων (ΕΠ σχόλια) (5ΕΠ)	2 (12.5%)	3 (12%)	13 (46.42%) $\gamma=.724^{**}$
13. Αναδιανομή πλούτου (ΕΠ σχόλια) (6ΕΠ)	3 (18.75%)	14 (56%)	17 (60.71%) $\gamma=.371$
14. Διαμαρτυρίες και απεργίες (ΕΠ σχόλια) (7ΕΠ)	4 (25%)	4 (16%)	13 (46.42%) $\gamma=.187^*$
15. Νέες λύσεις (ανέφεραν οι συμμετέχοντες)	11 (68.75%)	15 (60%)	20 (71.42%)